JUNI 1948

50E JAARGANG No. 6

FOTO K. L. M.

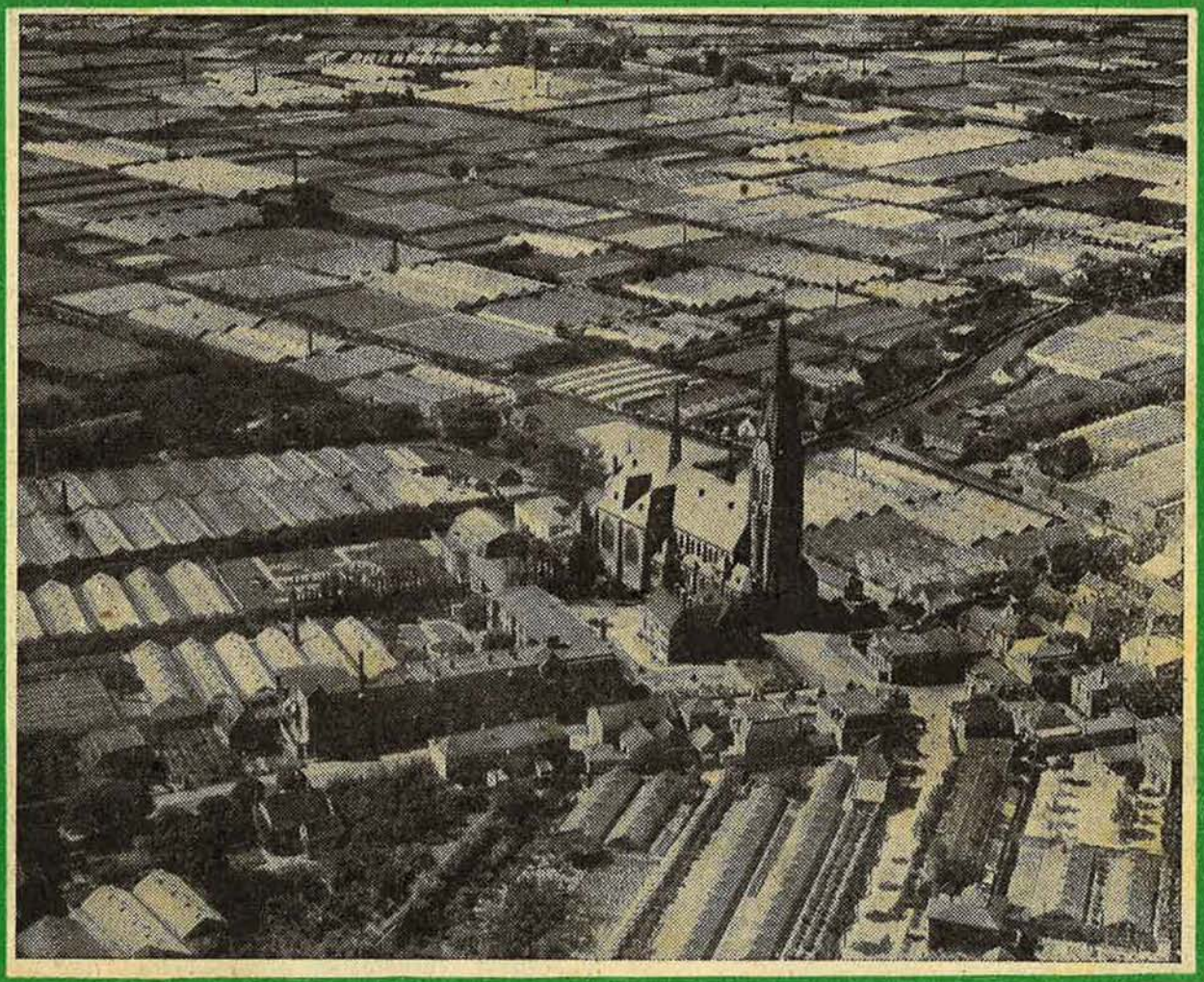

Maandschrift voor Bijenteelt

UITGAVE: VERENIGING TOT BEVORDERING DER BIJENTEELT IN NEDERLAND

H. T. van Dam, Bijenpark, Jubbega (Fr.)

Wij leveren alles op 't gebied der Bijenteelt

Zie onze prijslijst in Maandschrift van April of vraag onze geïllustreerde prijscourant

Tevens kopen wij steeds gaarne Uw Honing, zuivere Was, Raten en Koeken

WIJ ZIJN STEEDS GAARNE TOT UW DIENST!

Heeft U honing te koop?

Wij betalen hoge prijzen,
voor elk kwantum Slingerhoning, nieuwe oogst
Emballage beschikbaar! — Contante betaling!

*

N.V. Bijenstand Mellona

voorheen J. de Meza — Santpoort

Telefoon 8225 - K 2860

Bijenmarkt te De Wijk

DINSDAG 20 JULI

Achter Café „Centraal" te De Wijk. Grote aanvoer en beste volken.

DEZE ZOMER weer enige

KRAINER NATEELT KONINGINNEN TE KOOP

1ste generatie f 10, oudere generatie f 7.50 per stuk Tevens nog enige **6-raams kastjes, enkel- en dubbelwandige kasten,** alles Simplex-maat. Enige **honingtaptanks** met snijkraan plm. 30 en 40 liter. **Honingslinger** (eigen fabrikaat). Postzegel voor antwoord insluiten.

J. L. VAN HATTUM, A 771, SLIEDRECHT
Speciale Krainer Bijenstand.

ZOMER-AANBIEDING 1948

Monsterzending op aanvrage!

DE BLOEMENHOF • Bilderdijkstraat 43 • UTRECHT

Naast de **Simplexkast** met losse broedkamers en dak met zwaar zink bekleed à f 30, hebben we een

ENKELWANDIGE KAST

geconstrueerd; dak en bodem als de Simplex; 2 enkelwandige broedkamers met ramen f 23.50. **Losse Simplex-raampjes** f 16.50 per 100 stuks.

WILLEM STEGEMAN, HULZEN-NIJVERDAL

BIJENHOUDERS!

Wij betalen steeds de hoogste waarde voor uw honing! (zowel slinger-, lek- als zomerraathoning). Emballage beschikbaar. Betaling contant. **Vraagt bij ons prijsopgave van zwermen of volken op ramen.**

BAKKERS BIJENPARK — HOOGEVEEN — TEL. 102

SPEURBIJTJES

TE KOOP: **7 prima bevolkte Simplexkasten** (met dubbele broedkamer) en **twee korfvolken.** - WED PONTEN, Ds. de Blecourtstr. 10, Neerbosch of Emmalaan 10, Nijmegen-Heesch, tel. 21903.

TE KOOP: Prima **korfvolken,** alsmede **volken op Simplex-raampjes.** - A. RENKERS, Nijkerkerstraat C 35, Hooglanderveen.

AF TE GEVEN: Prima jonge bevruchte **koninginnen,** van beste herkomst. - A. RENKERS, Nijkerkerstraat C 35, Hooglanderveen.

WIE RUILT: 2 prima **kasten met reisraam** voor een goed **korfvolk?** - J. HUFTEN, Veenweg 156, Deventer.

TE KOOP tegen elk aann. bod: **4 Simplex kasten,** fabr. „Bijenhuis". Buitenbakken gewolmaniseerd, 1 jaar gebruikt. - Bermweg 177b, Capelle a.d. IJssel.

TE KOOP: Beste **Honingslinger** voor 4 broedramen; keuze uit twee. Tevens 50 kg **Slingerhoning.** - H. J. **DE VRIES, Burgwerd.**

TE KOOP: **36 stuks Alberti-kasten, 20 Simplex-kasten, 20 Meyer-kasten en enige andere kasten.** Alles goed bevolkt, in prima staat en compleet met alle bijbehoren. Gereed voor de oogst. Ook bij gedeelten. Te bevragen bij: C. J. WOLSWINKEL, bij het Station Woudenberg, telefoon 353.

TE KOOP, voor elk aannemelijk bod: Mijn 1—8 prima, zwermrijpe **boog- en rondekorf-volken.** Goede **boog- en ronde korven** en nieuwe dubbelwandige **Simplexkasten.** K. BRUNEMEIJER, Kolonieweg 4, Balkbrug (O.).

TE KOOP: **Volken op 5-6 ramen.** Per Juli leverbaar. - I. MEIJER, v. Tuyll v. Serooskerkeweg 84[1], Amsterdam-Zuid.

Maandschrift voor BIJENTEELT
UITGAVE VAN DE VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BIJENTEELT IN NEDERLAND.

50e Jaargang
Redacteur : Joh. A. Joustra
Adres Redactie :
J. v. d. Heydenstraat 35, Amersfoort
Telefoon 6734

Commissie van Redactie : A. S. Planting en A. Vink.
Adviseurs : de Rijksbijenteeltconsulenten.

Juni 1948 — No. 6

MAANDPRAATJE

Deze keer wil ik u eens met een vraag lastig vallen, n.l. deze: gebruikt ge uw Almanak en..... gebruikt ge hem goed? Vult ge, om maar eens iets te noemen, bij elke inspectie de desbetreffende rubrieken in? Zo ja, dan zult ge nu reeds een overzicht hebben welk volk goed en welk minder goed uit de bus gekomen is; goed, niet op het eerste gezicht, maar goed uit secure contrôle en naar aanleiding van uw cijfers.

Neem nu eens een blanco blad papier voor u en zet er rechts boven: VOLKSSTERKTE.

Zet nu onder elkaar de nummers van uw bijenvolken: 1, 2, 3, enz. en onder elk nummer de data waarop ge uw volken hebt nagezien.

Ge ziet dan in één oogopslag de kwaliteit van uw volken, of ze na de uitwintering vooruit zijn gegaan of achteruit of misschien gelijk zijn gebleven.

Vervolgens twee rubrieken, n.l. volkssterkte en het aantal ramen met broed (ook die met alleen eitjes) dat elk van uw volken heeft. Ge weet dan precies, hoe het met de broednesten gesteld is.

Vis daar nu eens uw beste en uw slechtste volk uit, dat zal u geen hoofdbreken kosten.

Uit mijn eigen aantekeningen kreeg ik het volgende beeld:

	Volkssterkte	Aantal ramen met broed
Slechtste volk:		
No. 2 23/3	2	2
Beste volk:		
No. 9 23/3	4	5

Bij de eerste inspectie op 29 2 had volk 2 als cijfer voor volkssterkte 3 en 2 ramen broed; het volk is dus in volkssterkte achteruitgegaan.

Volk 9 had op diezelfde dag een 3 voor volkssterkte en geen enkel raam broed. Dit volk is dus belangrijk vooruitgegaan bij eenzelfde behandeling, n.l. rust (voorzover dit bij deze „winter" mogelijk was) en vanaf 5 Maart om de andere dag een zeer dunne suikeroplossing, meer bedoeld als watergift in het volk.

Het zal nog zeer de vraag zijn of deze verhouding zo blijft, vooral indien de natuur wat meer stuifmeel en nectar geeft, maar kennelijk ligt volk 9 belangrijk ver aan de spits.

Hoewel het „slechtste volk" (ik waardeer niet zo hoog) eigenlijk een vrij goed volk is, steekt het af bij alle andere volken op mijn stand.

De verklaring zal wel zijn, dat het tijdens het najaarsvoederen in 1947 van moer ging verwisselen en dus zeer laat een bevruchte moer kreeg, zodat er een onvoldoend aantal jonge bijen kwam en veel kracht werd verbruikt.

Maar als de imker zulke dingen niet aantekent, dan weet hij er later weinig of niets meer van, weet geen oorzaak en tast dus in het duister.

De Almanak is er niet voor gegeven om hem in de kast te laten liggen of eens te zien op welke dag een of ander familielid jarig is; het is een „imkers"-almanak, dus bestemd voor aantekening van alles wat u bij uw immen waarneemt.

Blijkens brieven en bestellingen (die niet uitgevoerd kunnen worden) van niet-leden, vooral uit Brabant en België, heeft hij de aandacht getrokken en voor ons moet dat een vingerwijzing zijn.

Gebruik uw Almanak en gebruik hem goed en steeds weer opnieuw; ge zult hem stellig hoe langer hoe meer gaan waarderen.

En als ge verleden jaar ook aantekeningen hebt gemaakt, vergelijk die dan eens met die van dit jaar.

De vergelijking van de volken 2 en 9 in de jaren 1947 en 1948 is als volgt:

Volk 2 maakte het redelijk, had weinig honing; er werd 8 pond van geslingerd, er werd een aflegger na de dracht van gemaakt, raakte moerloos en kreeg een raampje jong broed van volk 9; had eerst 30/9 een jonge moer, welke nog bevrucht werd. Een vergelijking van dit volk met 1947 gaat dus niet op. Anders is het gesteld met volk 9. In 1947 was de waardering volkssterkte 2 en broed 2; in 1948 volkssterkte 4 en broed 5 ramen; het volk gaf in 1947 meer honing, dan de andere volken.

Uit het cijfermateriaal blijkt duidelijk, dat een sterk uitgewinterd volk niet steeds eerder in het broed komt, doch de achterstand wel schielijk kan inhalen, maar ook, dat minder sterke volken tijdens de uitwintering de andere, sterkere volken best voorbij kan streven. Dit zal wel aan de kwaliteit van de moer liggen indien de omstandigheden overigens gelijk zijn, zoals bij bovengenoemde volken.

* * *

Doordat dit Maandpraatje wegens plaatsgebrek in het Mei-nummer moest uitvallen, ben ik in de gelegenheid nog wat nadere bijzonderheden van mijn bijenvolken, welke op 13 April naar de fruitboomgaarden gingen, te vertellen. De uitkomst was verrassend, zoals uit onderstaande staat blijkt.

	Volkssterkte	Broed	Stuifmeel	Voorraad	Vlucht	Geoogste honing
No. 1.						
29/2	4	—	1	3	4	
6/3	4	1	1	3	4	
10/3	4	2	1	3	4	
12/5	5	9	5	3	5	11 p.
No. 2.						
29/2	3	2	—	2	3	
10/3	3	2	1	2	3	
12/5	3	4	5	3	4	4 p.
No. 3.						
29/2	4	—	2	3	4	
6/3	4	1	1	3	4	
23/3	4	2	1	3	3	
12/5	4	7	4	5	4	5 p.

No. 4.	Volksterkte	Broed	Stuifmeel	Voorraad	Vlucht	Geoogste honing
29/2	4	2	2	3	4	
10/3	4	2	1	3	4	
23/3	4	2	1	3	3	
12/5	5	9	4	5	4	8 p.
No. 5.						
29/2	3	1	1	4	3	
23/3	4	3	1	4	4	
12/5	5	6	4	4	4	9 p.
No. 6.						
29/5	3	—	1	3	3	
6/3	3	1	1	3	3	
23/3	3	3	1	3	3	
12/5	5	8	5	3	5	9 p.
No. 7.						
29/2	4	—	—	4	4	
6/3	4	—	—	4	4	
23/3	4	3	1	4	4	
12/5	4	7	4	3	4	7 p.
No. 8.						
29/2	3	2	2	3	3	
23/3	3	3	1	3	3	
12/5	4	5	3	1	4	5 p.
No. 9.						
29/2	3	—	1	5	3	
6/3	3	1	1	5	3	
23/3	3	5	2	3	4	
12/5	5	11	5	3	4	niets

Vóór het naar de boomgaard gaan, werd op elk volk een honingkamer met volle bladen kunstraat gezet, uitgezonderd volk 9, dat onder de broedkamer een broedkamer met uitgebouwde raat ontving, welke kamer, omdat zij niet in gebruik genomen was, op 25/4 boven werd geplaatst en op 12/5 twee ramen broed bevatte met een weinig honing.

Vergelijken we nu de volken 2 en 9 (slechtste en beste op 29/2), dan valt direct in het oog, dat no. 2 4 pond honing opleverde en 9 niets. Echter had dit laatste volk veel meer broed aangezet.

Ogenschijnlijk zouden we dit volk een vleesvolk kunnen noemen en 2 een honingvolk, ware het niet, dat 9 met dezelfde moer in 1947 uitmuntte als honingvolk.

Dit volk werd na terugkomst uit de boomgaarden moerloos gemaakt voor de koninginneteelt en we zullen hebben af te wachten, hoe de verdere ontwikkeling is.

Ik maak er nog op attent, dat volk 2 en 9 familie van elkaar is.

Volk 1, dat thans de meeste honing opleverde, was in 1947 het slechtste en werd in 1946 opgezet als naakt volk.

Interessant zijn deze gegevens zeker en deze kunnen slechts verkregen worden door geregeld aantekeningen te maken. Daarvoor is onze Almanak uitermate geschikt..... gebruikt hem!!

* * *

Het vakblad „De Fruitteelt" van 8 April j.l. staat nagenoeg geheel in het teken van het belang, dat de fruittelers hebben bij de bijenteelt. De omslagfoto geeft een zeer exclusieve foto van een raat met bijen en in een goed artikel pleit Ir. H. J. A. Slits voor het brengen van bijen in de boomgaarden. Dhr. Crousen uit Eijsden haalt vervolgens de nieuwste onderzoekingen aan van Prof. von Frisch. Alles bijelkaar een pleidooi, dat zijn doel niet zal missen.

Al staan de fruittelers over het bezigen van bijen in hun boomgaard er niet zo afwijzend tegenover als voor vele jaren terug, het is vooral thans noodzakelijk, dat zij nogeens gewezen worden op de noodzakelijkheid goede bestuifsters in hun boomgaard te hebben.

Zo zagen wij bij een pracht-boomgaard van bijna uitsluitend kersen, groot ongeveer 30 ha., slechts tien bijenvolken staan. De boomgaardbezitter vertelde ons, dat hij in het algemeen over de opbrengst niet te klagen had, behalve bij het stuk waar nu die 10 bijenvolken stonden. Hij wilde eens zien of het nu anders zou gaan.

Gevraagd of er op het andere stuk misschien bijenvolken hadden gestaan, antwoordde hij ontkennend, doch uit de latere gesprekken bleek, dat zijn buurman, die een aangrenzende plantage had, wel bijenvolken plaatste. Toevallig lag dit perceel precies tegen buurmans perceel aan.

Een andere fruitkweker, die ook nooit bijenvolken in zijn kersenboomgaard had staan en nu een behoorlijke hoeveelheid bijenvolken had gehuurd, vroeg de imker niet te vroeg te willen komen. Zijn buurman had een perceel vroege kersen in bloei en zijn boomgaard bevatte uitsluitend soorten die later bloeiden. Iedere dag informeerde zijn buurman of zijn bijen nog niet kwamen, dan konden zij ook zijn boomgaard bestuiven.

Hopeloos ziet het er dus geenszins uit, maar een goede voorlichting als van Ir. Slits, schijnt nog wel nodig te zijn.

Het is al een zeer grote vooruitgang dat deze voorlichting niet — zoals vroeger — aan de bijenhouders wordt overgelaten, doch gegeven wordt door ter zake kundige — niet direct belanghebbenden bij de bijenteelt — autoriteiten.

Fruittelers en bijenhouders kunnen elkaar niet missen, en dat wordt hoe langer hoe meer ingezien. Laten de bijenhouders hun zaak niet verknoeien door hun slechtste bijenvolken in de boomgaarden te plaatsen. Geef de fruittelers een goede kans te ervaren, dat bijenvolken in de boomgaard behoren. Prutsvolkjes houde men thuis als men ze niet wenst op te ruimen.

En nu tot slot: Ieder imker wil graag weten hoe het er met de bijenvolken in andere streken voorstaat. Wij vragen dus in elke provincie (nog beter: elke speciale streek) een correspondent, die in het kort op een briefkaart aangeeft, hoe het op een bepaalde datum met de volken gesteld is. Wij zullen deze opgaven dan in een volgend nummer publiceren. Opgaven vóór de 15de van de maand s.v.p.

Red.

Het optreden van

Ir B. de Bruin

besmettelijke bijenziekten in de loop van het jaar

Gedurende de oorlog hebben de Zwitsers niet stil gezeten wat betreft de wetenschappelijke onderzoekingen op het gebied van de bijenteelt.

In de „Beihefte zur Schweizerischen Bienen-Zeitung" publiceert een aantal wetenschappelijke onderzoekers zeer interessante bijzonderheden over bijenziekten, vergiftigingsverschijnselen, vitamines, enz. Het eerste deel verscheen in October 1941 en in de Schw. B. Z. 1947 wordt het vijftiende deel aangekondigd.

Vooral het onderzoek over besmettelijke ziekten neemt een belangrijke plaats in.

In no. 7 van April 1944 geeft Dr. O. Morgenthaler, verbonden aan het bacteriologisch instituut Liebefeld, afd. bijenziekten, een beschouwing over het optreden van besmettelijke bijenziekten, verdeeld over de seizoenen.

De bestudering van de verhouding tussen de microorganismen en de insecten heeft het inzicht verruimd in de wijze, waarop de strijd tussen indringer en gastheer wordt gevoerd.

Wij kunnen bij de infectie verschillende mogelijkheden onderscheiden. Zo kan, wanneer de afweer voldoende is, de indringer worden gedood en verwijderd. In het tegenover-

gestelde geval echter, krijgen de indringende microben de overhand, dringen in alle organen en weefsels door, hetgeen de dood van de gastheer tengevolge heeft.

Er zijn echter vele tussenvormen mogelijk, waarbij het doordringen van de microben beperkt wordt tot een bepaald orgaan of weefsel. Het orgaan, dat zo bezet wordt, kan gestoord worden in zijn vermogens, waardoor het dier ziek wordt, maar de gastheer kan de indringer ook zo beïnvloeden, dat geen merkbare schade ontstaat en tenslotte kan het zo ver komen, dat de micro-organismen in dienst genomen en gedwongen worden stoffen af te scheiden, die de gastheer tot nut strekken.

In deze symbiose van gastheer en indringer kunnen dus verschillende trappen onderscheiden worden: Het micro-organisme is voor het insect: 1. schadelijk; 2. indifferent; 3. nuttig; 4. onontbeerlijk.

We zien dus hier van midden November tot midden Februari de eigenlijke winterrust. In Februari begint de groei met uitbreiding van het broed en later toename van het aantal bijen. De omkeer komt in Juni, na het bereiken van het maximum aantal bijen. Dan komt de derde periode, het verzamelen van de voorraden voor de winter. Na Augustus de overgangstijd, waarin de bijen door de opname van stuifmeel een eiwitvoorraad aanbrengen in het lichaam.

Er moeten nu nog enkele omstandigheden in aanmerking genomen worden, die als mogelijke oorzaak van een ziekte kunnen optreden en die veranderen met de jaarcyclus van het bijenleven, maar die niet direct de virulentie van de ziekteverwekker of de ontvankelijkheid van de bijen beïnvloeden. Zo een verhoogde onderlinge besmettingsmogelijkheid in de wintertros, de veranderende gemiddelde leeftijd en tenslotte de veranderende lichaamstemperatuur in de loop

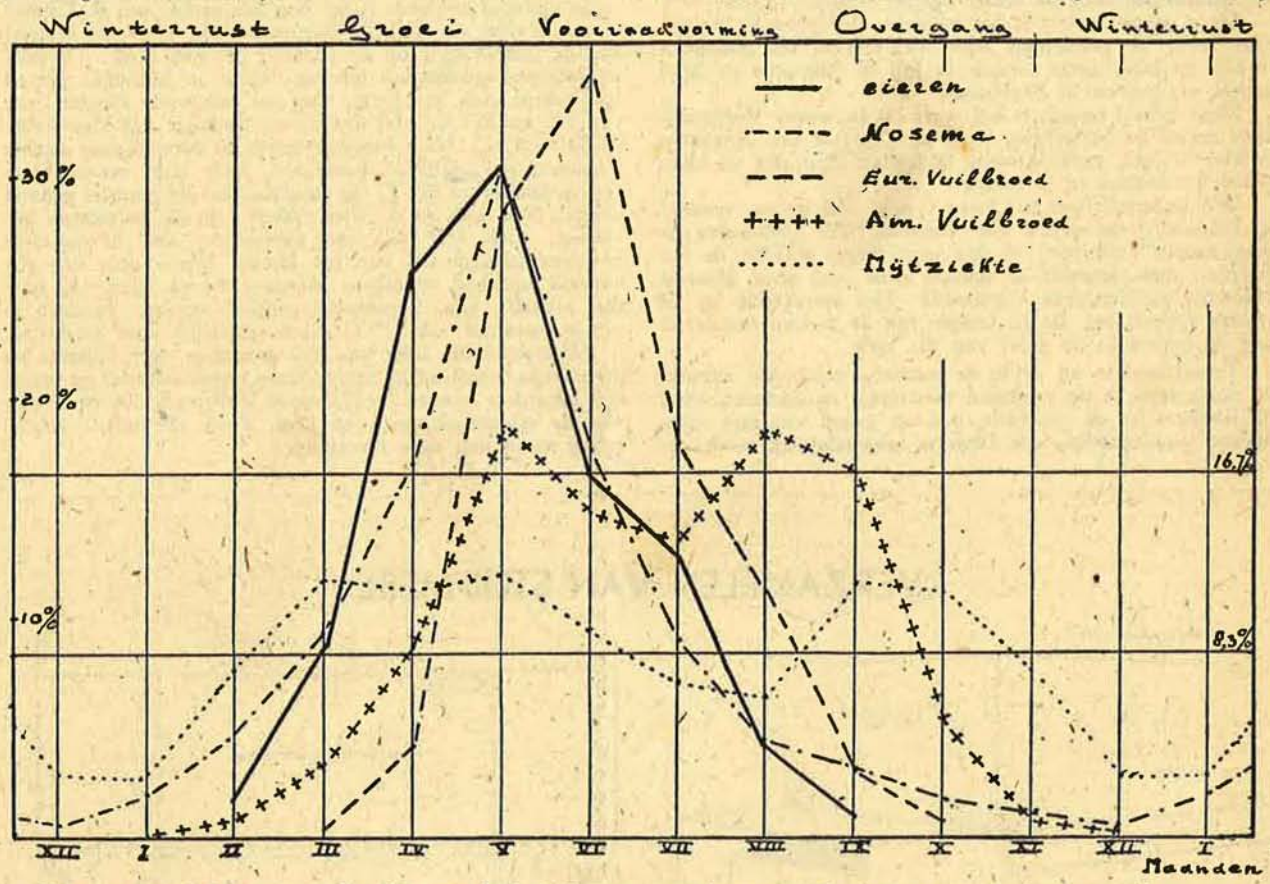

Het zijn vooral de eerste stadia, die voor de bestudering van de ziekten van belang zijn. De schrijver komt nu tot zijn eigenlijke onderwerp en beschouwt dan eerst de invloed van de seizoenen op het normale volk. De bijen moeten contact hebben met de buitenwereld. Er is een grote tegenstelling tussen zomer en winter. 's Winters alleen volwassen bijen, die er alleen op uit zijn een bepaalde temperatuur te handhaven, waarbij zij juist in leven blijven. 's Zomers alle uitingen van broeden, bouwen, voedsel halen, zwermen, enz. Een tweede tegenstelling is er tussen de geweldige drang tot uitbreiden in het voorjaar en het afnemen hiervan in Juni, waarna voornamelijk de drang tot voorraadvormen overblijft.

In een grafische voorstelling wordt nu uiteengezet het gemiddelde aantal eieren, dat per maand gelegd wordt in procenten van het totale aantal dat in een jaar gelegd wordt voor elke maand van het jaar. F. Brünnich heeft hierover cijfers gepubliceerd. Deze zijn in de grafiek verwerkt. Dit verloop is wel karakteristiek voor Zwitserse omstandigheden met vrijwel uitsluitend voorjaarsdracht en hieraan aangepaste bijen. Vergelijkende krommen voor Frankrijk en Noord-Amerika tonen een vlakker verloop met meer naar de zomer verschoven maximum.

van het jaar. De beide eerste invloeden zouden een verhoogd optreden van de besmettelijke ziekte in winter en nawinter doen verwachten.

Op dezelfde wijze als het gemiddeld aantal eieren door de koningin gelegd, wordt nu in de figuur uitgezet het procentuele voorkomen van de 4 ziekten: Europees Vuilbroed, Amerikaans Vuilbroed, Mijtziekte en Nosema. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het materiaal, dat in de jaren 1922—'41 in het instituut Liebefeld is onderzocht. De bijen werden daarbij zowel op besmetting door mijtziekte en Nosema onderzocht op de beide broedziekten. Op de wijze van verwerking van dit materiaal wordt uitvoerig ingegaan. Ook wordt gemotiveerd waarom in iedere maand het absolute aantal ziektegevallen als maatstaf werd genomen en niet het relatieve aantal, d.w.z. de verhouding van het aantal ziektegevallen t.o.v. het totaal aantal ingezonden bijen per maand. Het bezwaar van de gekozen methode is, dat het aantal ziektegevallen in de wintermaanden geringer schijnt t.g.v. het geringer aantal ingezonden monsters. Daar in de maanden November tot Februari toch 10 % van alle inzendingen ontvangen werden, is deze fout niet groot en kan in aanmerking genomen worden. Andere nadelen worden zo vermeden.

Het blijkt nu dat de kromme van de mijtziekte nergens belangrijk van het gemiddelde ($^{100}/_{12}$ = 8,3 %) afwijkt, behalve de genoemde afwijking in de winter. Geheel anders is het bij Nosema. In de winter is de besmetting zeer gering, stijgt eerst langzaam in het voorjaar en in Mei zeer sterk, om in Juni snel te dalen.

Dit komt in hoofdzaak wel overeen met de conclusies van Dr. Winkel in zijn studie over de Nosema-ziekte. Het afnemen van de besmetting komt volgens hem iets later, maar in het algemeen zal in Nederland de broedaanzet ook later en minder snel afnemen dan volgens Zwitserse gegevens, hetgeen de hiernavolgende conclusies van Morgenthaler bevestigt.

Het blijkt, dat ook bij Amerikaans Vuilbroed de besmetting onafhankelijk is van de seizoenen, in aanmerking genomen dat er 's Winters geen broed aanwezig is, en dus het gemiddelde voor de zomer ligt op $^{100}/_{6}$ = 16,7 %.

Maar geheel anders is het weer bij Europees Vuilbroed. Hier neemt de besmetting weer snel toe tot een maximum in Mei en Juni, sterke afname in Juli en Augustus en bijna geheel verdwijnen in September.

Maar geheel anders is het weer bij Europees Vuilbroed. Hier neemt de besmetting weer snel toe tot een maximum in Mei en Juni, sterke afname in Juli en Augustus en bijna geheel verdwijnen in September.

Wij onderscheiden dus twee typen. Het eerste, waarbij de besmetting het gehele jaar constant blijft (Mijtziekte en Amerikaans Vuilbroed) en het impulstype, waarbij de besmetting snel toeneemt en daarna even snel weer afneemt (Nosema en Europees Vuilbroed). Het opvallende bij dit tweede type is nu, dat de impuls van de ziekten samenvalt met de impuls in de groei van het volk.

Terugkomende op de in de aanvang geschetste ontwikkelingstrappen in de symbiose van insect en parasiet, komt de schrijver tot de conclusie, ook op grond van nog enige andere verschijnselen, dat Nosema waarschijnlijk reeds gevorderd is tot de tweede trap. De parasiet is niet meer onvoorwaardelijk schadelijk, maar heeft zich aangepast aan de levensgang in het volk. Als deze verstoord wordt, kan het verkeerd gaan. Deze storing kan komen van de zijde van de parasiet, of van het insect. Het eerste bijv. door een gemengde infectie, waarbij dus nog een tweede parasiet optreedt. De storing van de zijde van het bijenvolk kan op verschillende wijzen plaats hebben, bijv. door onjuist ingrijpen van de imker, ongunstig weer, in het algemeen door een storing in het rhythme van de ontwikkeling.

Een juiste verzorging van het volk zal het evenwicht in stand houden, maar niet de parasiet vernietigen. Integendeel, zijn welzijn bevorderen, met het blijvende gevaar van ongunstig verloop van de ziekte bij ongunstig weer bijv. Een bestrijding blijft dus gewenst, maar juist de aanpassing van de parasiet aan het bijenleven maakt dit moeilijk.

In verband hiermede is het nog interessant wat R. Lotmar in no. 6 van de Beihefte bekend maakt over de invloed van de temperatuur op de parasiet Nosema Apis. De ontwikkelingsmogelijkheden hiervan liggen in hetzelfde gebied als waarin zich het leven van het bijenvolk afspeelt, n.l. van 10° tot 35° C. Het temperatuuroptimum ligt voor beide bij 30°—35° C. Naar beneden wordt de ontwikkeling slechts langzaam en geleidelijk beïnvloed, maar naar boven heeft een verhoning tot 37° C. tot resultaat, dat de parasiet gedood wordt. Men kan zo de bijen geheel van de parasieten bevrijden. Ook hier dus een aanpassing aan de normale levensomstandigheden van het insect. Alleen door een abnormale toestand teweeg te brengen, die de bijen nog juist niet schaadt, kan de parasiet gedood worden. Intussen is een temperatuur van 37° C. reeds schadelijk voor het broed.

Waanschijnlijk mag wat hier gezegd is over Nosema en de ontwikkelingstrap in de symbiose tussen parasiet en insect ook toegepast worden op Europees Vuilbroed. De resultaten van de onderzoekingen van prof. Burri (Beiheft 1 en 5) geven steun aan deze opvatting.

VERZAMELEN VAN STUIFMEEL

Hoe verzamelen we overtollig stuifmeel?

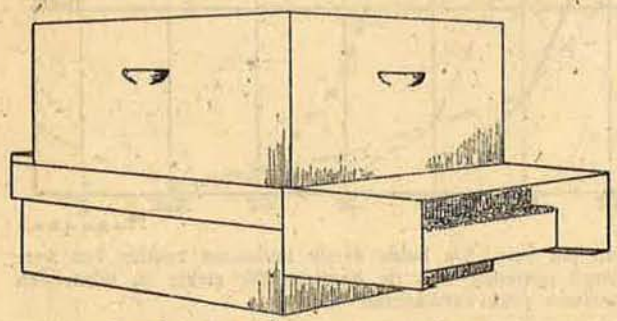

Figuur I Stuifmeel-val zoals hij voor het vlieggat geplaatst is

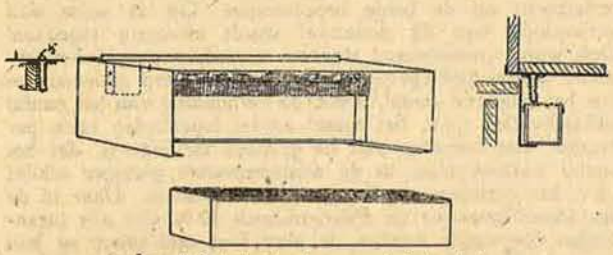

Figuur II Gedetailleerde tekening van de Stuifmeel-val

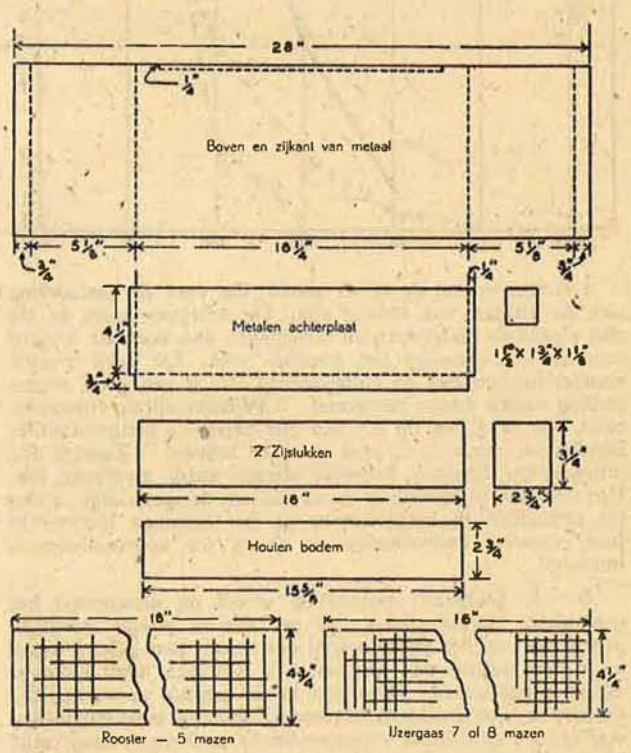

Figuur III De constructie van de Stuifmeel-val
(zonodig kan men andere maten bezigen)

Officiële Mededelingen

Verzoek om juiste adresopgave.

Bij een **juiste** adresopgave hebben de leden en de administratie belang. De leden omdat zij dan hun orgaan op tijd in huis krijgen, de administratie, die niet telkens alle pogingen in het werk moet stellen om nu eindelijk eens het juiste adres te weten te komen.

Het enig juiste is : **Naam en voorletters, straat en huisnummer èn het eventuele postadres.** Méér niet, dus **niet** de gemeente vermelden.

Wat dit laatste betreft, sommige secretarissen schrijven om duidelijk te zijn, ook nog achter de plaatsnaam de gemeente waartoe die plaats behoort. Dit leidt tot verkeerde adressering omdat het postadres niet steeds gelijk is aan dat der gemeente waartoe de plaats behoort. De Maandschriften komen dan terug, de fout moet opgespoord worden, er wordt heen en weer geschreven en dan is de administratie er eindelijk achter gekomen hoe het juiste adres is. Dit kan voorkomen worden door alleen het hierboven vetgedrukte te vermelden. De administratie moet op de adressen aankunnen. Heel vaak wordt b.v. van een adres een adresplaatje aangemaakt en als het gereed is, komen de Maandschriften onbestelbaar terug. Dat behoeft niet, als men maar het juiste adres vermeldt, mèt eventueel het juiste **post**adres.

Nu we het toch over de adressering hebben, zouden we niet — om abuizen te voorkomen — zodra het Decembernummer verschenen is, het adresbandje al of niet gewijzigd, aan de afdelingssecretaris kunnen zenden ? Deze vult de adressen dan in **alphabetische volgorde** op de ledenlijsten in en een ieder kan dan zonder mankeren zijn maandschrift aan zijn juiste adres bezorgd krijgen.

Wij zullen aan het eind van het jaar tijdig nog eens de nodige aanwijzingen geven, opdat wij er voor 1949 rekening mede kunnen houden.

Lidmaatschapkaarten 1949.

Het is nog erg vroeg om daar over te spreken, doch verschillende afdelingssecretarissen verzochten ons om de lidmaatschapkaarten — voor het volgend jaar — te sturen, ongeveer tegelijk met de suikerkaarten najaar 1948, opdat ze tegelijkertijd de contributie zouden kunnen innen.

Wij hebben daartegen niet het minste bezwaar en zullen de kaarten dan ook tijdig in het bezit der afdelingen stellen. Het quotum **behoeft** niet eerder aan ons te worden gezonden, dan in December, doch liefst zó vroeg in de maand, dat we tijdig de Almanakken kunnen verzenden, opdat ieder ze vóór 1 Januari 1949 in zijn bezit heeft. Bij medewerking van leden en afdelingsbesturen loopt deze zaak dan vlot.

Almanakken 1949.

Op zeer beperkte schaal bestaat er gelegenheid in de Almanak te adverteren. Advertentietarieven zullen we aan belanghebbenden doen toekomen. Zulke advertenties hebben blijvende waarde en ieder lid krijgt ze bijna dagelijks onder de ogen. Vrijblijvende opgaven worden gaarne ingewacht vóór 15 Juli 1948 bij het algemeen secretariaat.

Imkers-wandkalender.

Nadere bizonderheden over deze kalender, welke eigenlijk in geen Imkersgezin ontbreken mag, zullen we iedere maand vermelden.

Thans kunnen we mededelen, dat het een tweemaandelijkse kalender zal zijn, gedrukt op kunstdrukpapier, elk blad voorzien van motieven aan de imkerij ontleend. Schild van carton. Op de achterzijde van elk blad de aanwijzingen voor de maand. De prijs zal wel meevallen.

We geven een seintje indien de kalender bij Uw afdelingssecretaris te bezichtigen is. In ieder geval verschijnt hij vroeg genoeg om hem tijdig in Uw huiskamer, kantoor e.d. op te hangen. Elk blad heeft een afmeting van 21 cm breed en 25½ cm lang. Elk schild heeft een afmeting van 24 × 34 cm. De uitvoering is prima en artistiek.

Algemene vergadering op 16 Juli te Utrecht.

Voor deze vergadering zijn of worden de uitnodigingen aan elke afdeling gezonden vergezeld van een formulier voor opgave afgevaardigde en zijn plaatsvervanger. Vul dit formulier volledig in ; het moet worden getekend door voorzitter en secretaris van de betreffende afdeling en tijdig aan het algemeen secretariaat worden gezonden.

FINANCIEEL VERSLAG

van aan door de oorlog getroffen imkers geleverde bijenvolken

INKOMSTEN :

Betaalde volken	f 12610.65
Afkoopsommen	„ 2835.00
Giften	„ 823.50
Totaal ontvangsten	f 16269.15

UITGAVEN :

Voor geleverde volken	f 18949.18
Vrachten	„ 471.95
Transportkastjes	„ 99.97
Totaal uitgaven	f 19521.10

Inkomsten	f 16269.15
Uitgaven	„ 19521.10
Verlies	f 3251.95

Afdelingsberichten

AFD. UTRECHT. Utrechts Werkgemeenschap Imkers (U.W.I.) en afd. Utrecht. Voor de U.W.I. en afd. Utrecht sprak op 14 Mei in het Botanisch Laboratorium te Utrecht Dr. Velthoen, bacterioloog aan de Rijksseruminrichting te Rotterdam over Kunstmatige bevruchting in de Bijenteelt. Allereerst behandelde spreker de kunstmatige inseminatie bij zoogdieren in het algemeen en daarna bij de insecten, inzonderheid bij onze bijen. Op een duidelijke en bevattelijke wijze belichtte dr. Velthoen dit wetenschappelijke onderwerp. Het doel der kunstmatige inseminatie is om een goede selectie te kunnen toepassen en de keuze der darren in de hand te hebben, hetwelk bij natuurlijke bevruchting niet mogelijk is. In Amerika wordt de K.I. al met goed resultaat toegepast met 60 pct. goede bevruchting (dus dit kan nog aanmerkelijk opgevoerd worden). Men heeft er thans reeds resistente stammen tegen Am. Vuilbroed, terwijl ook de honingopbrengst aanmerkelijk stijgt door de selectie die men nu kan toepassen. Ook beginnen de koninginnen, doordat zij bij de K.I. onder narcose gebracht worden, vlugger met eieren leggen. Een nadeel is, dat elke koningin enkele malen achtereen met tussenpozen van 1 dag geïnsemineerd moet worden, aangezien zij anders na enkele maanden het eitjes leggen staakt. Doch ook dit zal wellicht in de toekomst tot eenmaal teruggebracht kunnen worden. Ook voor ons land is hiervoor perspectief, aldus spreker, waarbij hij aanraadde om uit te gaan van onze eigen Nederlandse bij. De kunstmatige bevruchting kan alleen uitgevoerd worden in laboratoria en door bekwame entomologen, wil zij kans van slagen hebben.

AFD. BUNNIK EN OMSTR. Deze afdeling kwam op 1 April in huishoudelijke vergadering bijeen, waarbij het zomerprogramma werd besproken. Enkele excursies zullen worden gehouden, terwijl op ruime schaal propaganda gemaakt zal worden voor de bijenteelt. De huur en verhuur van bijenvolken aan fruittelers is vlot verlopen, al waren er nog enkele moeilijkheden. Het komend winterseizoen hoopt deze afdeling een cursus voor bijenteelt te organiseren, waarvoor deelnemers zich thans reeds kunnen opgeven bij de Secretaris, Achterdijk 28, Bunnik.

AFD. ROTTERDAM. Maandag 5 April vergaderde de afdeling Rotterdam in Café „Caland-West" Nieuwe Binnenweg, Rotterdam.

De voorzitter, W. H. van Mourik, heette de aanwezigen welkom, w.o. ook afgevaardigden van de omliggende afdelingen en in het bijzonder Dr. Winkel, als oude bekende van de afdeling. Hij dankte de Heer Dr. A. A. Velthoen, bacterioloog aan de Rijksserum-inrichting te Rotterdam, dat hij, als lid van de eigen afdeling, zo vriendelijk was geweest zich, op eerste verzoek, direct bereid te verklaren een causerie te houden over kunstmatige inseminatie.

Alvorens het woord te geven aan Dr. Velthoen, deed hij nog enkele mededelingen. Het afdelingsbestuur heeft een onderhoud gehad met de Secretaris van de Rotterdamse Diergaarde over plaatsing van voorlopig 4 observatiekasten. Daarmede zal een proef worden genomen of eventueel tot uitbreiding daarvan kan worden overgegaan. Staande de vergadering werden door enkele leden enkele volken voor dit doel aangeboden. Daarna kreeg Dr. Velthoen het woord.

Spreker had zijn causerie verdeeld over twee onderwerpen: ten eerste de kunstmatige inseminatie in het algemeen en ten tweede die voor bijen. Uitgangspunt was de wet van Mendel, toegepast op bloemen en huisdieren. Deze geleerde komt de eer toe in de erfelijkheidsleer vaste regels te hebben gesteld. Spreker behandelde de erfelijkheid op kleur- en productie, toegelicht door duidelijk sprekende lichtbeelden. Na een uitvoerige en zeer duidelijke uiteenzetting van de wijze, waarop de inseminatie bij grote huisdieren wordt toegepast, ging hij over op zijn eigenlijke onderwerp: kunstmatige inseminatie bij bijen.

Deze handeling is veel moeilijker, omdat ten eerste deze gehele techniek nog zeer jong is en ten tweede, omdat de afmetingen van het dier veel geringer zijn en alles met behulp van zeer fijne instrumenten en een microscoop bereikt moet worden.

Bij de keuze van de koningin en van de mannelijke bij, de dar, gaat men uit van het beste keusvolk uit de beste stand en van de beste stam, die ter beschikking is. Bij de beoordeling van het keuzevolk en van de resultaten wordt gelet op raszuiverheid van kleur tussen de koningin en werkbijen en werkbijen onderling, op de lengte van beharing, de vleugeltekening, enz., alles samengevat onder de z.g. gelijkvormigheid. Deze volken worden vooral gecontroleerd op honingproductie, verder op zwermtraagheid, steeklust enz., eigenschappen, die voor de rendabele bijenteelt van de grootste betekenis zijn.

Reeds in 1920 werd de grondslag gelegd voor de kunstmatige inseminatie door Bishop. Hij begon vooraf de natuurlijke bevruchting te controleren door b.v. 8 normaal bevruchte moeren te onderzoeken. De eerste direct na de bevruchting, de tweede na een half uur, de derde na een uur enz. tot alle 8 onderzocht waren. Uit dit onderzoek kwam belangrijk materiaal ter beschikking. Er bleek n.l. dat reeds 6½ uur na de paring alle sperma in het zaadblaasje der koningin was opgenomen. Ook bleek, dat de meest geschikste tijd van de bevruchting lag tussen de 7e en 15e dag na de geboorte.

Vervolgens behandelde spreker de bouw van het geslachtelijk orgaan van de koningin en de dar en besprak hij de zeer fijne instrumenten, die voor de inseminatie nodig zijn en de wijze van toepassing. Na tal van proefnemingen na die van Bishop, vooral die van Watson en Laidlaw, is men thans zover, dat men de moeilijkheden te boven is en men de kunstmatige inseminatie vrijwel volkomen beheerst. Terwijl Watson nog de natuurlijke bevruchting zo goed mogelijk trachtte na te bootsen en o.m. met zijn inseminatiespuitje eerst iets mucus inspoot, gevolgd door het sperma van één dar en tenslotte een grote hoeveelheid mucus, heeft men bij de jongste methode deze werkwijze verlaten. Mucus wordt nu niet meer erbij gebruikt. Men spuit slechts sperma in overdadige hoeveelheid in (van 3 à 4 darren). In tegenstelling met de resultaten van Watson, die nog veel bultbroed kreeg, geven de thans geïnsemineerde koninginnen in grote hoeveelheid goed aangesloten werkbijenbroed. Wel vestigde spreker de aandacht erop, dat de behandeling laboratoriumwerk is en voorlopig nog niet in handen van iedere koninginnekweker gesteld zal kunnen worden.

Hoewel de experimenten nog slechts enkele jaren aan de gang zijn, heeft men in Amerika toch reeds enige mooie resultaten bereikt. Roberts heeft prachtige resultaten bereikt met productieteelt: een gemiddelde opbrengst van 150 kg. honing per volk per jaar. Park en Rothenbühler hebben stammen gekweekt die vrijwel ongevoelig zijn voor Amerikaans vuilbroed.

De rede werd met grote aandacht gevolgd en de vergadering dankte met een hartelijk applaus voor het enorme werk, dat Dr. Velthoen met de voorbereiding van dit onderwerp gehad heeft.

P. KLAPWIJK, 2e secr.

AFD. TIEL. Een vroege zwerm. Als een grote bijzonderheid van de vroege ontwikkeling in de bijenwereld, vernemen wij, dat bij J. E. van de Gijn te Varik (Betuwe), reeds op 20 April de eerste bijenzwerm is geschept. De ruim 80-jarige imker heeft dit nog nooit zo vroeg beleefd.

AFD. EMMER-COMPASCUUM. Nu de winter plaats heeft moeten maken voor het voorjaar en deze zich met zomerse temperaturen doet gelden en overal nieuw leven te voorschijn doet komen, en waar men zijn ogen ook heen richt, overal staan pruimen-, kersen-, appel- en perenbomen in feestdos. Ook het koolzaad begint zich in het bekende gele gewaad te tooien.

Dat onze gevleugelde vrienden, de bijen, van dit alles een dankbaar gebruik maken, ligt voor de hand. Het is dan ook van 's morgens vroeg tot 's avonds laat een komen en gaan, beladen met nectar en stuifmeelpollen. Voor de imker is dit alles een lust en genot, te kunnen waarnemen en een gevoel van voldaanheid, deze bedrijvigheid te mogen gadeslaan..... totdat men plotseling vele thuiskomers ziet rond tollen voor kast en korf met klompjes geel stuifmeel bij zich. Wat is het geval? De boeren, zich verwerende tegen de schadelijke insecten die de opbrengst van het koolzaad bedreigen, beginnen te sproeien en de gevolgen gaf ik U hier boven: niet alleen vallen de schadelijke insecten, ook onze bijtjes sterven een ontijdige dood. Hoeveel? Het is niet uit te maken; tientallen liggen voor de woning, maar hoeveel sneuvelen op het drachtveld of onder weg. Is hier geen andere weg te bewandelen? Bijvoorbeeld door het spuiten op een vroeger tijdstip, als het koolzaad nog niet bloeit?

De belangen van landbouwers en bijenhouders zullen er bij gebaat zijn, daar de noodzakelijke bevruchting nu eenmaal niet plaats kan vinden door gestorven bijen. Voor dit seizoen heeft deze opmerking geen zin meer, maar laat het dan een aansporing zijn om in het vervolg een regeling te nemen, die èn voor de boer en voor de imker gevredigend is.

Hopende, dat dit schrijven hiertoe mag bijdragen.

H. BOS, Secr.

Bijschrift Red. — Van meer zijden ontvingen we klachten over de bespuiting tijdens de bloei. Het schijnt, dat de adviezen door de Plantenziektekundige Dienst gegeven, niet overal worden opgevolgd.

Bovendien, de ene boomgaard bevat vroegbloeiend fruit, de andere fruit, dat later bloeit. Wordt bespoten, dan lopen de bijen kans van de vergiftigde dauw te drinken, of bloemen te bevliegen welke onder de bomen bloeien, b.v. paardebloem.

In het algemeen zullen de fruittelers, die bijen in hun boomgaard hebben geplaatst, niet eerder spuiten, dan na de bloei; ze voelen heel goed aan, dat zij daar ten slotte zelf schade van hebben.

Het is al een verheugend verschijnsel, dat geregeld in de pers en door radioberichten gewezen wordt op het spuitgevaar voor bijen.

En laten we niet vergeten, dat ook de fruittelers nog moeten leren hoe en wanneer gespoten moet worden. Ondanks enkele klachten; we zijn op de goede weg.

AFD. DE WIJK heeft in haar vergadering van 21 Mei j.l. besloten 8 Juli op excursie te gaan. Door het bestuur zal getracht worden een stand hiervoor te vinden. Tevens werd besloten de jaarlijkse bijenmarkt te houden op Dinsdag 20 Juli. Prijzen worden gegeven aan de mooiste aangevoerde korf met volk en werk.

PUTTEN (V). Nationale tentoonstelling op 18, 19 en 20 Augustus 1948 te Putten.

Inschrijvingen moeten uiterlijk 1 Juli 1948 in het bezit zijn van de Heer **G. van Diest, Stationsstraat 72 Putten Gld.** waar vraagprogramma's zijn te verkrijgen. De commissie afd. bijen bestaat uit de Heren J. van Malenstein, Voorzitter, G. van Diest, Secretaris en H. van Aalten. Ere-Voorzitter Mr. L. J. R. ridder van Rappard.

Keurmeesters: W. H. v. d. Broek, Soesterberg en Joh. A. Joustra, Amersfoort.

Nadere bizonderheden in het Vraagprogramma.

BIJENMARKT TE VEENENDAAL.

De jaarlijkse zwermenmarkt te Veenendaal zal dit jaar worden gehouden op **Dinsdag 13 Juli,** aan de Nieuwe weg te Veenendaal.

Bezoekers, die het begin van de markt willen bijwonen, zullen goed doen reeds vroeg aanwezig te zijn.

Aanvoerders kunnen zich wenden tot dhr. Van Kessel, Café de Bijenkorf, Nieuwe weg, Veenendaal.

IMKERSDAG 1948

JAN EMMENS

Het Westland van kassen en warenhuizen, van fruit, groenten en bloemen!. Als één grote tuin strekt het Westland zich uit, Zuidelijk en Zuid-Oostelijk van den Haag. Vanaf de buitenwijken der Residentie rijen de tuinbouwbedrijven zich vele kilometers lang aaneen langs de wegen en vaarten van het Westland.

Machtige waterstromen en de zee hebben gestreden om dit land, en het gevormd vóór onze jaartelling. Na het begin onzer jaartelling heroverde de zee het land nogmaals door gaten te slaan in de beschermende duinenrij, en heeft toen op de laagste gedeelten een meterdikke kleilaag afgezet. Mensenhanden hebben later de plassen drooggelegd, poelen en moerassen opgehoogd met het zand van de hoge geestgronden, en zo is het vruchtbare Westlandse tuinland ontstaan, waarop geslachten lang onze schoonste tuinbouwproducten voortgebracht zijn.

Het is een landstreek met een oude historie. Diep onder het huidige maaiveld, heeft de bodemcartering de resten gevonden van Germaanse nederzettingen; Dr. Holwerda wees het Westland aan als de streek waar de gracht van Corbulo te vinden zou zijn en hij later met Dr. Buhrs te Naaldwijk een Romeinse nederzetting ontgraven zou, waaronder zich echter weer een drietal inheemse nederzettingen van veel oudere datum uitstrekten. De scherfvondsten in het gemeentelijk museum getuigen ervan.

In de middeleeuwen treffen we er vele ridderhofsteden, riddersloten, lustverblijven en kloosters aan. In hun sombere burchten hebben de oude adelijke geslachten geleefd als de Van der Woerts, de van Polanens, de Heren van Naaldwijk, de Hofdijks. In 's-Gravenzande was het Hof van Holland gevestigd. Te Honselersdijk stond waarschijnlijk de oudste burcht: het oude Hontshole, waarvan men de oudste bouwers en bewoners zelfs niet kent. Later kwamen hier de heren van Naaldwijk, waarvan Jan van Naaldwijk een belangrijke rol zou spelen in de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Nog later zou de Stadhouder Frederik-Hendrik op deze plaats het Huis Honselaarsdijk laten bouwen, een lustverblijf dat een verkleinde copie was van het vermaarde slot van Versailles, maar dit evenaarde in schoonheid. Johan van Oldenbarneveldt had hier een jachtslot: Endeldijk. Simon van Slingerland bouwde het lustverblijf Patijnenburg. Er werden aangetroffen de kloosters Sion nabij Delft-Mariënweerd en Heymond onder Naaldwijk, terwijl aan de nu weer fraai herstelde kappittelkerk te Naaldwijk Maarten van Dorp de bekende Leuvense Hoogleraar verbonden was.

Vanuit de tuinen der kloosters en buitenverblijven heeft de bevolking de kennis gekregen van het kweken van tuinbouwgewassen, terwijl de groeiende Hollandse steden een voldoende afzetgebied vormden voor de zich ontwikkelende tuinbouw.

Zo heeft geslachten lang de bevolking hier tuinbouwgewassen geteeld; grove groenten en aardappelen eerst, later meer boomgaarden met bessenaanplantingen. Eerst na de crisis der 80'er jaren, die het Westland aan de afgrond bracht, komt het gebruik van glas in zwang, en vanaf die tijd dateert het beeld van dit gebied zoals wij dat nu kennen.

Het oude Westland kende de bijenteelt, en zal de gunstige invloed der bijen in de boomgaarden wel reeds ervaren hebben. Toen de moderne glasteelt opkwam met als hoofdteelten druiven en tomaten, verdween de bijenteelt praktisch geheel. Totdat een verschuiving in de teelt van druiven en tomaten naar perziken en pruimen de bijenhouderij weer deed herleven en het aanzijn heeft geschonken aan een eigenaardige bijenhouderij, waarbij bijenvolken in het vroege voorjaar gebruikt worden om in kassen en warenhuizen het stuifmeel van deze steenvruchten over te brengen. Het resultaat hiervan is als regel gunstiger voor de tuinder dan voor de bijenvolken. Het Westland is dan ook een goede afnemer van handelaren in bijenvolken geworden.

De deelnemers aan de imkersdag zullen een uitstapje maken naar het Westland en een druivenkwekerij bezoeken, gelegen op het terrein van het voormalige slot te Honselerdijk. Op deze historische bodem kunnen wij daar kennis maken met een van de schoonste cultures van ons land. Komt en geniet.

De foto op de titelpagina geeft een beeld van 't glasdistrict „Westland"

Hoe men

W. H. van den Broek

Koninginnen van „buiten af" aan een volk geeft

Er is al heel wat over het invoeren van een koningin in een volk geschreven ; er bestaan heel wat methodes, doch bijna geen enkele voldoet. Men is òf niet zeker van het resultaat òf de methode is te omslachtig.

In 1941 las ik over een invoermethode van een Australische imker, welke mij de moeite waard scheen eens te proberen. Het is een goedkope methode en men heeft alleen een papieren zakje nodig. Sinds 1942 pas ik uitsluitend die methode toe en ik heb, ik zou haast zeggen, 100 pct. zekerheid ; in ieder geval heb ik nog nimmer een koningin met deze wijze van invoeren, verloren.

De methode is uiterst eenvoudig, daar men de koningin buiten de kast aan het volk geeft en men de kast dus niet voor een tweede maal behoeft te openen. Ik heb heel wat manieren geprobeerd met min of meer goed resultaat, doch meest met een minder goede uitkomst.

Zoals reeds gezegd, geeft men de nieuwe koningin buiten de kast aan het volk, terwijl de moer met een zwermpje bijen in de kast trekt, zonder dat de imker verder iets behoeft te doen.

Ik gebruik een zakje van **doorzichtig** papier, een z.g. negatief- of monsterzakje, dat in de handel verkrijgbaar is en ook wel als loonzakje gebruikt wordt. Het mag echter geen cellophaanzakje zijn. Het zakje wordt aan de onderzijde voorzien van een 15 à 20-tal gaatjes. Ik doe dat met het ponsje van het Eckhardt's staniolmerkapparaat, doch men kan de gaatjes evengoed met een flinke spijker in het papier prikken. De gaten mogen niet zo groot zijn, dat er bijen door kunnen. Na het invoeren behoeft men het volk ook niet meer te openen om het moerkooitje te verwijderen, dus eenvoudig, weinig werk en het volk behoeft niet meer gestoord te worden, hetwelk na het toezetten van een nieuwe koningin meestal funest is.

Ik ga nu als volgt te werk : ik zie het volk, dat een nieuwe koningin moet hebben, na en zoek de oude moer op. Deze wordt verwijderd en nu vul ik het zakje met ca. 1 eetlepel bijen van dezelfde raat als waarop zich de oude moer bevond. Het zakje wordt door omvouwen van de bovenzijde gesloten en ergens in de bijenstand opgehangen. Heb ik meerdere volken van nieuwe koninginnen te voorzien, dan nummer ik de zakjes met het kastnummer, om later abuizen te voorkomen. Is het zakje gevuld, dan worden de raten weer in de kast gehangen en deze gesloten.

De bijen in het zakje zullen na ca. een half uur onrustig worden, daar ze zich moerloos voelen. Dan is het juiste moment aangebroken, **maar ook niet eerder**, om de nieuwe koningin bij de bijen te voegen. Is het een nieuwe geïmporteerde Krainer- of andere koningin in een verzendblokje, dan worden eerst **alle** begeleidbijen gedood, zodat men alleen de koningin overhoudt. Het zakje wordt nu voorzichtig een weinig geopend en men laat de koningin tussen de bijen lopen, doch men lette erop, dat er niet te veel bijen uit het zakje ontsnappen. Is het zakje weer gesloten, dan hangt men het weer op de oude plaats. Men kan door het doorzichtige papier zien hoe de bijen de nieuwe koningin gezind zijn, ja, men ziet zelfs, dat de koningin gevoerd wordt. De zaak is dus in orde. Zou de koningin omkneld worden, dan is men te vlug geweest en voelden de bijen zich nog niet moerloos. In dat geval wordt de moer er weer uitgehaald en wachten we nog een kwartier of half uur.

Thans wordt de moerloos gemaakte kast geobserveerd. Na een half of heel uur zullen ook die bijen zich moerloos voelen en onrustig om het vlieggat en op de vliegplank heen en weer lopen. Dan is ook hier het juiste moment aangebroken. Ik neem nu het zakje met bijen en koningin en bevestig dat met een punaise buiten aan de kast voor het vlieggat, maar zo, dat het gedeelte met de gaatjes voor het vlieggat hangt.

Wat zal er nu gebeuren ? De onrustige bijen bemerken de moer in het zakje en voegen zich daarom heen als een klein zwermpje, terwijl bijen uit het volk en die welke komen aanvliegen, zich daarbij voegen. De bijen zullen nu de gaatjes van het papier groter knagen en de nieuwe koningin zal, met het zwermpje bijen door het vlieggat naar binnen trekken. De volgende morgen wordt het lege zakje verwijderd. Als men nu na een week of 10 dagen het volk naziet, zal men de nieuwe koningin aantreffen en eitjes en jonge larfjes vinden. Moerdoppen zijn niet aangezet.

Het invoeren gebeurt het beste tegen de avond ; in de zomer dus om ca. 6 à 7 uur, zodat het zwermpje des nachts naar binnen zal trekken ; van eventueel wegvliegen van het zwermpje is geen sprake. Op deze wijze heb ik reeds meerdere tientallen koninginnen ingvoerd en alle met volledig succes. De 12 originele Krainer koninginnen, welke ik in de loop van Augustus en September 1947 ontving, zijn alle op deze manier met succes aangenomen.

Mocht er toch een of ander mislukken, dan is een fout begaan, b.v. niet lang genoeg gewacht waardoor de bijen in het zakje of van het volk zich moerloos genoeg voelden, of dat men de koningin door een of andere wijze een vreemde geur heeft gegeven. Men kan beter te lang, dan te kort wachten en men zorge er voor met schone handen te werken.

Imkers, die last mochten hebben met het aanschaffen van bedoelde zakjes, wil ik er gaarne enige, tegen kostende prijs, toezenden.

Resumerende werkt men dus als volgt.

1. Doorzichtige zakjes met gaatjes nemen.
2. Oude moer verwijderen en 1 eetlepel bijen in het zakje doen.
3. Na ca. ½ uur moer in het zakje met bijen doen.
4. Na ca. 1 uur, als het volk zich moerloos voelt, zakje voor het vliggat hangen.
5. Andere morgen ledig zakje verwijderen.

„Bieënhof" Soesterberg.

RECTIFICATIE.

Het onderschrift bij de foto op pagina 67 (Meinummer) is onjuist; inplaats van Huis ten Bosch diene men te lezen: Stadhuis.

Periodieke Zwermcontrôle

O. A. J. van Lin

Wanneer men de zeer vele methoden, die men overal in de lectuur aantreft om de zwermneiging te onderdrukken, gaat bestuderen en gaat proberen, dan heeft men in 't ene geval succes, in 't andere niet. Het ene jaar zal men zweren bij eeen bepaalde methode, terwijl deze een volgend jaar absoluut mislukt. Het succes van alle methoden, om de zwermneiging en het aanzetten van doppen te verhinderen, is sterk afhankelijk van de soort bijen en meer nog van het seizoen. Men komt dan spoedig tot de conclusie, dat het zwerminstinct bij onze bijen wel is te temperen, maar nooit geheel te onderdrukken. De groot-imkers, met honderden volken, weten dit maar al te goed en zijn er dan ook al lang van teruggekomen, om de zwermneiging op de een of de andere manier te onderdrukken. Het voorkomen van zwermneiging zou hun te veel tijd kosten. Het enige, wat zij hier kunnen doen, is het voortkweken van volken met geringe zwermneiging en verder het verlies van zwermen trachten te voorkomen. Zij passen dus allen, bijna zonder uitzondering, periodieke contrôle toe.

Manley zegt hierover in zijn „Honey Farming" het volgende: Periodieke contrôle bij onze volken is, wil men zwermen voorkomen, absoluut noodzakelijk. Grootimkers, die de hoogst mogelijke productie met een minimum van werk willen verkrijgen, hebben deze stelregel algemeen geaccepteerd. Als de enige praktische methode van behandelen beschouwt men dan het systeem der „negende dag"-contrôle.

Op grote bijenfarms is een methode nodig, die de imker in staat stelt, verschillende standen, op diverse plaatsen, regelmatig te kunnen bezoeken. Ieder schema, hiervoor opgesteld, moet het grootst mogelijk tijdsverschil tussen 2 achtereenvolgende bezoeken ververoorloven en de biologie van de honingbij dwingt ons praktisch tot een tijdsverschil van 9 dagen. Iedere kolonie wordt om de 9 dagen geopend en het noodzakelijke werk, waarom het volk vraagt, wordt verricht Broedkamers of honingkamers worden, waar nodig, opgezet; ramen met kunstraat tussen gevoegd enz.; ongeveer 6 ramen broed worden gecontroleerd. De meeste keren wordt dan ook de koningin gezien, en uit haar toestand en die van de broedramen, tezamen met de algemene weersgesteldheid en honingdracht, zijn wij in staat, met een tamelijke zekerheid te besluiten, of de bijen zich toeleggen op zwermen of niet.

Het doel van de periodieke contrôle is niet, om het aanzetten van doppen te verhinderen, doch enkel, om het verlies van zwermen tegen te gaan, wanneer er doppen zouden zijn aangezet.

De interval van 9 dagen wordt gedicteerd door de biologie van de bij. Van pas gelegd ei tot koningin zijn 15 tot 16 dagen nodig, en van af de verzegelde dop slechts 8 dagen. Indien daarom een volk zonder aangezette doppen wordt gevonden, **en de koningin is geknipt,** kan geen zwerm uittrekken binnen 16 dagen. Indien echter slechts onverzegelde doppen aanwezig zijn, kan geen zwerm uittrekken binnen 9 dagen, zelfs niet als deze doppen op het punt staan verzegeld te worden. Indien slechts doppen in een beginstadium aanwezig zijn, kan binnen 10 of 12 dagen geen zwerm wegtrekken. Deze toestanden zijn de basis van ons periodiek systeem.

Een andere reden voor het interval van 9 dagen is, dat een onverzegelde dop geen moer kan geven binnen deze tijd, en wanneer wij dus alle verzegelde doppen wegbreken, kan geen zwerm verloren gaan, voordat het volk weer na 9 dagen wordt nagezien.

Wij hebben op deze manier dan nog wat tijd om eventuele voorbereidingen te treffen.

Wanneer wij nu onze volken snel willen nazien, dan is het noodzakelijk om te weten, waar wij naar moeten kijken, en aan welke aanwijzingen wij onze aandacht moeten schenken, en hoe we deze kunnen opmerken. Wij kunnen deze aanwijzingen alleen door ondervinding te weten komen; maar 't is verwonderlijk hoe snel een opmerkzaam iemand, met voldoende intelligentie, dit te pakken heeft. Sommige van deze indicaties zijn moeilijk en nauwelijks te beschrijven, andere weer zijn erg duidelijk.

Indien U vindt, dat de bijen de kunstraat goed uitbouwen, dan is verder onderzoek bijna niet meer noodzakelijk, tenminste wat betreft het aanzetten van doppen. Indien de koningin haar broednest regelmatig uitbreidt op de nieuw uitgebouwde raten en de bouwsters haar nauwelijks bij kunnen houden, **zullen er,** bijna zeker, geen moercellen zijn. Indien de moer zeer dik is, en dus vol eitjes zit, is 't hoogst onwaarschijnlijk, dat er doppen aanwezig zijn. Indien de kunstraat niet wordt uitgebouwd, en het broednest niet wordt uitgebreid, kijk dan de broedramen zorgvuldig na, en U zult bijna zeker doppen vinden. Hetzelfde is het geval, wanneer de moer niet dik en zwaar is en als de leg begint te verminderen. Is echter alles goed in orde, dan is het niet nodig meer dan 4 raampjes te controleren. Wanneer het een gunstig seizoen is, met weinig zwermen en alles in orde is, kan men volstaan met het nazien van 2 of 3 ramen.

Ik zal nu trachten een beschrijving te geven van de verschillende methoden, die door groot-imkers gewoonlijk worden toegepast bij volken, die reeds voorbereidingen tot zwermen maken.

Er zijn twee punten met betrekking tot de zwermcontrôle, en deze zijn:

A. Zwermcontrôle met uitbreiding en

B. Zwermcontrôle zonder uitbreiding.

A. Zwermcontrôle met uitbreiding!

Hier komt echter niet ter sprake het opzetten van een natuurzwerm in een nieuwe woning. Dit is wel de beste methode wanneer men uitbreiding wenst, vooral wanneer het een vroege zwerm is. In afgelegen bijenstanden, die men niet regelmatig bezoekt, is het echter uitgesloten bij 't zwermen tegenwoordig te zijn. Indien we toevallig wel tegenwoordig zijn, doen we het beste, wanneer de moer geknipt is, deze op te pakken of op te vangen bij het vlieggat als ze juist met de zwerm wil uittrekken; wij plaatsen haar dan met de zwerm in een nieuwe woning. Het volk, waaruit de zwerm afkomstig is, moet dan als volgt worden behandeld:

Alle broedramen moeten zorgvuldig worden nagezien en alle doppen, op één na, worden verwijderd. De bijen moeten dan, om zeker te zijn dat we alle doppen verwijderen, worden afgeschud. Alleen het raam met de moercel, die we wensen te behouden, wordt niet afgeschud, doch afgeveegd, opdat de jonge moer niet in de dop wordt beschadigd of gedood. Dit raam wordt dan verder (b.v. met een punaise) gemerkt, zodat we dit later gemakkelijk kunnen terugvinden. Daarna wordt de kast weer gesloten.

Bij ons volgende bezoek, dus 9 dagen later, is er een jonge koningin uitgelopen. Er heeft dan een verder onderzoek plaats van alle ramen om zeker te zijn, dat er naderhand geen nieuwe doppen meer zijn aangezet en dus vroeg of laat geen jonge moeren zullen uitlopen. Alle dan eventueel nog aanwezige doppen worden natuurlijk verwijderd. Om zeker te zijn, worden weer alle ramen afgeklopt. Wij zullen dan meestal zien aan de gemerkte cel, dat de moer is uitgelopen; maar ook

komt het voor, bij bv. 1/3 van de gevallen, dat de moercel nog gesloten schijnt, alsof er geen moer is uitgelopen. Opent men echter deze doppen, dan zal men er een dode werkster in vinden, soms zelfs twee. Indien de tijd, gedurende welke de moer bevrucht moet zijn, is verstreken, moet men de kop openen, indien die nog niet open is. Soms zal men hierin dan een dode moer vinden, waarschijnlijk veroorzaakt door het schokken, of door afkoeling gedurende de bovenbeschreven behandeling; doch dit is tamelijk zeldzaam. De aanwezigheid van een werkster in de dop is een zeker teken, dat de moer normaal is uitgelopen, en zich in het volk bevindt. Een paar dagen na deze operatie zal er een leggende koningin aanwezig moeten zijn (doorgaans toch niet eerder voordat het volk broedschoon is, dus 3 weken na 't afkomen van de zwerm, dus 12 dagen na „die operatie") en een volk op deze wijze behandeld, zal nog een goede honingoogst kunnen geven, mits de zwerm sterk was, toen deze uittrok en mits niet later dan begin Juni.

Het is veel beter op deze wijze te handelen dan te trachten de zwerm, zonder koningin, terug te geven; een operatie, die gewoonlijk leidt tot een gehele ondergang van het volk.

Wanneer de zwermlust zich eenmaal van het volk heeft meester gemaakt en het volk heeft doppen in een ver gevorderd stadium, dan is het nauwelijks meer mogelijk een zwerm op de een of andere wijze te voorkomen en wanneer de zwerm zonder moer wordt teruggegeven, zal, in de meeste gevallen, een zwerm met de jonge moer uitvliegen, wanneer deze ter bruidsvlucht gaat. Ze laat dan de kolonie achter zonder moer en, wat erger is, zonder de gelegenheid om een nieuwe te kweken. Men moet goed begrijpen, dat, wanneer men een zwerm teruggeeft zonder moer, alle doppen eerst moeten worden uitgebroken op één na, anders gaan er 2 of 3 zwermen af en van het stamvolk blijft niet veel meer over.

In sommige gevallen zet de zwerm, met geknipte moer, zich niet vast. In dit geval wordt de kast, waaruit de zwerm afkomstig is, een paar minuten op zijde gezet en een andere kast op deze plaats gezet, opdat de koningin, indien deze gevonden wordt, hierin kan trekken met de terugkerende bijen. Wanneer echter de moer terugkeert nadat zij tot op de vliegplank is uitgelopen, doordat ze gewaar wordt, dat ze niet kan vliegen, dan moeten wij ook de zwerm laten terugkeren en na ongeveer een half uur de ramen nazien op de bovenomschreven wijze.

Wanneer bij het normale inspectiewerk een volk wordt aangetroffen, dat doppen heeft aangezet, dan zal de behandeling tot zekere hoogte variëren. Indien er slechts eieren of zeer jonge larven in de cellen zijn, is het gebruikelijk deze te vernietigen en de kolonie met rust te laten tot een volgend bezoek, want dikwijls gebeurt het, dat wanneer wij door een kleine manipulatie wat meer ruimte geven of door een tweede broedbak het broednest verruimen, de bijen het zwermen weer opgeven. Dit is echter sterk van het weer afhankelijk.

Wanneer de bijen doppen hebben met larven in een ver gevorderd stadium, is het meestal geheel nutteloos om te trachten het zwermen te voorkomen door een handeling, die niet geheel aan de zwermneiging tegemoet komt. Dit wordt ten volle bevestigd door een ieder, die enige ondervinding heeft in de omgang met bijen. Het vernietigen van doppen zal hoegenaamd geen effect hebben, en de bijen slechts aansporen om er nog wat meer te bouwen.

Twee der meest dwaze ideeën, die ooit in de hoofden der bijenhouders zijn opgekomen, zijn: dat het vernietigen van doppen en het knippen van moeren, de bijen van zwermen zal terughouden. Geen van beide handelingen heeft de minste invloed op de bijen om het zwermen te verhinderen, uitgezonderd in bijzondere gevallen, wanneer b.v. plotseling een weersverandering optreedt, tegelijk met het wegbreken der doppen door de imker.

B. Zwermcontrôle zonder vermeerdering!

Er zijn verschillende methoden, die gebruikt kunnen worden om het verlies van zwermen met succes te voorkomen en waarbij toch geen uitbreiding plaats heeft. De zwermdrang kan onderdrukt worden op drie manieren: door een kunstzwerm te maken; door het wegnemen der moer, waardoor we een onderbreking in de broedproductie veroorzaken, of door de oude moer te vervangen door een jonge moer, die juist met leggen begint. Indien dit wordt gedaan, alvorens het volk enige neiging tot het bouwen van doppen heeft, zal dit gewoonlijk het zwermen, ook gedurende het verdere seizoen, voorkomen. De moeilijkheid is hier, het in voorraad hebben van jonge moeren, zo vroeg in het seizoen. Men kan natuurlijk ook jonge moeren importeren uit zuidelijke landen, b.v. Italië, waar deze reeds vroeg in het seizoen te krijgen zijn.

De methode, om een oude moer door een jonge te vervangen, is niet zo gemakkelijk als ze wel lijkt. Eenvoudig de oude moer verwijderen en een jonge invoeren, zal zeer zeker een mislukking worden en in de meeste gevallen op niets uitlopen. De jonge moer zal worden gedood, doppen worden gebouwd en 't zwermen wordt bevorderd inplaats van voorkomen.

Maar er is een betere methode om het gewenste doel te bereiken. Men maakt een klein kastje voor een kernvolkje gereed met ongeveer 4 ramen. Maak 4 ramen klaar met kunstraat. Open nu het volk, dat behandeld moet worden, zoek de moer op, om zeker te zijn dat deze achterblijft, neem dan 2 of 4 ramen broed, bijen en honing weg, en hang deze in het kleine kastje. Schud de bijen van nog andere 2 of 3 ramen erbij en sluit dit kastje. Schuif in het stamvolk de overige ramen naar een kant en vul dan aan met ramen kunstraat. Wanneer we op deze wijze kernvolkjes maken, is 't het beste, niet meer dan 2 ramen broed te nemen, tenzij wij een sterk volk hebben, dat b.v. 2 broedkamers vult. We kunnen dan met voordeel 3 tot 4 ramen broed nemen. Het is noodzakelijk om flink wat bijen bij het kernvolk te schudden, daar alle vliegbijen weer bij het stamvolk terugkeren.

a We hebben nu een sterk stamvolk, doch beroofd van een gedeelte broed, een volk dus, dat de eerste tijd geen zin meer heeft om zwermcellen te bouwen, en verder een kernvolkje **zonder** moer. Dit kernvolkje nu wordt 20 uren niet gestoord, gedurende die tijd zijn de vliegbijen teruggevlogen naar de oude stok, en blijven er nog slechts jonge bijen over om het broed te verzorgen. Deze jonge bijen zullen iedere moer aannemen, die hun gegeven wordt, en een jonge koningin kan hier dus gemakkelijk worden ingevoerd. Wanneer ze ongeveer een week in het kernvolkje is en haar volle legcapaciteit ontwikkeld heeft, kan men de moer uit het stamvolk verwijderen, zo nodig, met een paar ramen broed om er een afleggertje van te maken, om daarna het gehele kernvolkje met de jonge moer in het midden van de oude kolonie te hangen, waar men door het verwijderen van ramen hiervoor plaats gemaakt heeft. Men dient er op te letten, dat de jonge moer zich in het midden van de ramen bevindt, die uit het kernvolk komen, wanneer wordt verenigd, zodat zij geen onmiddellijk contact krijgt met de werksters van de oude stok. Het is niet nodig dat zij eerst gekooid wordt. Het beste is de oude moer ongeveer 12 uren te voren weg te nemen. *)

De hier beschreven methode is bedoeld voor een volk, dat nog niet begonnen is zwermcellen te bouwen.

Het voordeel is, dat het waarschijnlijk zwerm-verhinderd werkt.

Het is echter niet noodzakelijk, dat ieder volk zal trachten te zwermen en daarom behoeft men deze methode in de meeste gevallen, ook niet toe te passen.

---

*) (Zie voor een afdoende veel eenvoudiger methode het artikel van de Heer v. d. Broek in dit nummer. Red.)

Daarbij komt nog, dat de koninginnen duur en moeilijk te krijgen zijn, zo vroeg in de tijd, dat ze hiervoor gebruikt kunnen worden. Het is daarom misschien beter te wachten tot we een volk vinden, dat bezig is moerdoppen aan te zetten, alvorens we een zwermcontrôle gaan toepassen. We kunnen dan een kunstzwerm maken op ramen met kunstraat en ramen met broed en hier een jonge moer fokken. Zodra de jonge moer aan de leg is op deze ramen, wordt de oude moer verwijderd en het geheel, als boven, weer verenigd.

Een andere methode is de volgende : men maakt een kernvolk met de oude moer, wanneer er doppen worden gevonden.

In een klein kastje plaatst men 2 ramen met uitlopend broed tezamen met de moer en wat voedsel. Schud van enkele ramen wat bijen bij, zodat, na het afvliegen der oude bijen er voldoende jonge overblijven ter verzorging van het broed. Hier moet nog opgemerkt worden, dat men de ramen flink moet afschudden, opdat ook de jonge bijen, die we juist nodig hebben, bij het kernvolkje komen. Het is wonderlijk, dat de oude bijen zich zoveel gemakkelijker laten afschudden dan de jonge, die nog nooit gevlogen hebben. Men kan op deze wijze zelfs, door zachter of harder te schudden, de bijen met een tamelijke nauwkeurigheid naar leeftijd scheiden.

Nadat men het kernvolkje gemaakt heeft, worden alle moerdoppen, op een na, vernietigd, eveneens die in het kernvolk, ofschoon deze laatste gewoonlijk ook wel door de bijen zelf worden afgebroken.

Negen dagen later is de jonge moer uit de overgelaten dop uitgelopen ; we vernietigen dan nog de eventuele verder aanwezige doppen. Deze koningin moet bevrucht en aan de leg zijn bij een volgende inspectie en, indien dit het geval is, wordt het kernvolkje, zonder zijn oude moer, weer met het stamvolk verenigd. Deze methode werkt dikwijls zeer goed, maar, zoals alle handelingen met onze bijen, niet altijd onfeilbaar. In sommige seizoenen, zelfs in de meeste gevallen, in het geheel niet. We komen hier nu aan het grootste struikelblok bij al onze zwermcontrôle en wel de „Bruidsvluchtzwerm".

Wanneer een onbevruchte moer bij een sterk volk wordt gelaten, dan is de bevruchting vrij onzeker. Een bevruchting bij een sterk volk duurt altijd langer dan bij een zwak en wanneer de jonge moer uitvliegt om bevrucht te worden, gebeurt het dikwijls, dat de bijen als een zwerm, mede uittrekken om soms niet weer terug te keren. Dit betekent de algehele ondergang van het volk, want de zwerm trekt weg en laat gen broed meer achter, waaruit de bijen — behoudens in een bijzonder geval — een nieuwe moer kunnen fokken. Om dit te voorkomen, is het goed om een moerkooitje over de uitkomende dop te plaatsen, zodat de moer wel kan uitlopen, maar het kooitje niet kan verlaten, en waar de voedsters haar wel kunnen bereiken door het rooster. Bij ons volgend bezoek kunnen we dan deze onbevruchte moer wegnemen en door een bevruchte vervangen. De veiligste methode bij het invoeren van een nieuwe moer is altijd, de vervanging van en onbevruchte door een bevruchte moer. Men heeft dan altijd succes. Het kernvolk mag dan na 9 dagen weer met het stamvolk verenigd worden of kan voor uitbreiding gebruikt worden. Verenig echter nooit alvorens de nieuwe moer zich volkomen in het stamvolk gevestigd heeft en aan de leg is, anders zal ze zeker door de bijen van het kernvolk worden afgestoken. Wanneer deze operatie volkomen is gelukt, zal het volk voor het verdere seizoen geen moeilijkheden meer opleveren.

Een systeem, dat tamelijke zekerheid op succes geeft is dat, waarbij men alle moerdoppen, die gevonden worden, uitbreekt, behalve die, welke zeer jonge larven of eitjes bevatten en waarbij men tegelijkertijd de moer verwijdert. Na 9 dagen verwijdert men weer alle moercellen en geeft het volk dan een jonge leggende moer in een met honingdeeg gesloten kooitje.

Wanneer dit lukt, is het een zeer goede zwermcontrôle, zonder vermeerdering en men heeft hierbij prachtige honingoogsten gehad ; maar het lukt niet altijd. Alhoewel een ingevoerde moer op deze wijze zelden wordt afgestoken of geweigerd, komt het toch niet zelden voor, dat op de eerste afgezette eitjes, moercellen worden gebouwd en de nieuw ingevoerde moer weer met een zwerm uittrekt of, indien ze geknipt is, na gepoogd te hebben om te zwermen, de bijen er met een nieuw uitgelopen moer toch weer tussenuit gaan. Dit is fataal voor de honingproductie, waardoor deze methode toch weer niet is aan te bevelen.

Alles bijeengenomen lijkt de methode, zoals beschreven met het kernvolkje de beste zwermverhindering **zonder vermeerdering.**

't hekken aan de oude stijl

Ingezonden door
R. MATTHIJS, imker
Evergem (België)

In 't Maandschrift van Mei 1948, bl. 68, kregen halfhoogsel-imkers van de heer Bussekruyt de raad lage gelijke ramen te maken en menigvuldige malen om te hangen.

Vooraleer hun ramen te veranderen, kunnen halfhoogsel-imkers het volgende overwegen :

Enige jaren geleden veranderde een halfhoogsel-imker al zijn ramen ; hij had wel de voordelen van de omhangmethode begrepen, maar hij had er de nadelen van onderschat. Na twee jaar imkeren was hij zó ontgoocheld, dat hij alle ramen ombouwde, voor de tweede maal. Wat dit gekost heeft aan tijd, geld, werk en honing, kunnen we ons moeilijk voorstellen.

Een raadgever kan het goed menen, maar hoofdpijn heeft hij niet. Omhangen vereist niet alleen grondige vakkennis, maar ook veel tijd, zelfs als men maar eenmaal omhangt. Beginnelingen en zij die uit hoofde van hun beroep of bezigheden niet veel tijd aan de bijen te besteden hebben, kunnen onmogelijk over de baan met deze methode.

De heer Bussekruyt geeft heel lichtjes het volgende aan : „een oogje moet worden gehouden op de pas boven het rooster gebrachte raampjes, daar de bijen daarop wel eens redcellen willen aanbouwen".

Vijftien jaren omhangen heeft me echter geleerd, dat in de regel de bijen redcellen bouwen op jong broed dat boven het rooster werd gebracht ; dat ze het niet doen einde Mei en Juni, is zeldzaam.

Er is meer. Niet zelden vind ik open koninginnecellen negen dagen na het omhangen op de twee ramen die onder het rooster werden gebracht. Daaruit volgt dat er moet gecontroleerd worden èn onder èn boven het rooster.

Omhangen is een langdurig werk :

ofwel kan men de moer opzoeken, wat gemakkelijk is indien ze gemarkeerd is, maar ook soms lang kan duren, indien ze het niet is ;

ofwel kan men alle ramen die boven het rooster

moeten worden gebracht, afborstelen in de onderbak: een omslachtig werk, waaraan de bijen vaak een hekel hebben.

Na acht of negen dagen moeten de doppen vernield worden boven het rooster en ook er onder: een geweldig werk.

Wat de heer Bussekruyt zó zachtjes noemt „een oogje houden op de raampjes boven het rooster gebracht" is in werkelijkheid: al die broedramen afschudden of afborstelen en grondig ieder raam controleren op doppen!

Hoe moeizaam en langdurig ook, het werk is doenlijk als het weder normaal goed is; maar vergeten we niet, dat het controleren op doppen moet gebeuren, welk ook het weder weze. Dergelijk werk doen bij koud of onweerachtig weder, is heksenwerk, dat kan ik alle halfhoogsel-imkers verzekeren. Ik ben zelf een overtuigd gewoon-omhanger; ik laat me door al het werk niet afschrikken, want:

1. ik weet, op een of twee ramen na, waar ik mijn gemarkeerde koningin zal vinden;
2. ik weet dat ik maar éénmaal zal omhangen en dus ook maar eenmaal de doppen zal moeten vernietigen.

In 1947 paste ik een enkele maal het Demaréeplan toe. Maar in 1947 zeven maal omhangen, dat is zeven maal de moer opzoeken of de ramen afschudden en zeven maal de doppen vernielen, m. a. w. 14 maal in één kolonie de bijen storen en zeker 10 maal in volle haal, neen, dat is al te kras.

Dan maar liever de kan aan het oude haakje gehangen.

Waarom in sterk bevolkte halfhoogselkasten de bijen traag de honingkamer zouden in gebruik nemen, is me een raadsel. Dit is toch enkel een kwestie van sterke bevolking in verhouding met de kasruimte. Niemand zal me doen geloven, dat een Hollands vakman dergelijk probleempje niet kan oplossen.

De heer Bussekruyt schijnt te geloven, dat aan halfhoogsel-imkers enkel de noodlottige ééndop-methode ten dienste staat. Is het zó moeilijk de bijen kort te houden, zodat de zwerm afkomt einde Mei en er later voor zwermen weinig te vrezen is, of wat me beter schijnt: begin Juni de koloniën van een groot getal jonge bijen te ontlasten en een kunstzwerm te maken.

Dit laatste heb ik menige malen toegepast met het beste gevolg.

Ik geef toe, dat vele halfhoogsel-imkers geen of niet genoeg voorzorgen nemen, maar mag men uit hoofde van bedrijfsfouten een kaststelsel veroordelen en bestempelen met de naam: primitief? Verre van mij het gedacht te beweren, dat halfhoogsel-kasten beter zijn dan andere, maar een kast moet eerst en vooral aangepast zijn aan de imker; heeft deze niet veel tijd te besteden aan de bijen, dan is hij op een eenvoudige kast en een eenvoudige methode aangewezen.

Wat eenvoudig is, is niet noodzakelijk primitief; er is een nuance.

UIT DE JAAGKIEPS

JÉKAVÉ

De imkers in Groot-Bittanje kregen een extra toewijzing van 5 pound suiker voor hun bijen, daar door het zachte weer in de afgelopen winter veel voer was gebruikt. Onze winter was ook heel zacht en volgens de theorie moesten onze volken veel voer hebben gebruikt, maar dat is bij mij niet het geval. Zelfs de kleine volkjes nog volop voer; ook collega-imkers hebben hetzelfde geconstateerd.

We mopperen wel eens over de omslag, bij het bestellen van onze bijensuiker, maar volgens een berichtje in het bekende Engelse blad „Punch" hebben de bijenhouders in Engeland het ook niet gemakkelijk. Een imker vroeg daar om een toewijzing voor suiker en kreeg een vergunning om een varken te slachten.

Het Amerikaanse blad „Modern Beekeeping" 1948/2 raadt zijn lezers aan geen suiker-voorraad op te slaan, daar de prijzen zullen zakken. De regerings-contrôle op suiker is onlangs vervallen en de wereld-prijs, die in Augustus nog 8½ $cent was, is thans 3.63 $cent en de kleinhandelsprijzen zullen zeker binnen een paar maanden volgen.

Het „American Beejournal" 1948/2 verklaart het lager worden der suikerprijzen op andere wijze:

„Door een nieuw procédé zal de suikerstroop-prijs voor de grootgebruikers met 5 $cent vermindered kunnen worden. Steeds meer verschijnen er goedkopere zoetstoffen. Dit zal aan het product van de honingproducenten hogere eisen doen stellen."

Uit de marktberichten in hetzelfde blad blijkt, dat de bijenhouders in Amerika alweer moeilijkheden hebben hun product te plaatsen. De lichtgekleurde honing gaat wel van de hand, maar dit is niet het geval met de donkere en amberkleurige. Er wordt aan gewerkt om de regering te bewegen 15 millioen pound amberkleurige honing over te nemen en deze met het steun-plan naar Europa te zenden. Er zijn geen nadere aanwijzingen, maar zij, die hieraan medewerken, zijn optimistisch. Het is te hopen, zegt dit blad, dat zo'n hoeveelheid uit de markt wordt genomen en tegen een prijs van niet minder dan 15 $cent. Maar we hebben al gehoord, dat het wel 12 $cent zal worden.

In het veertien dagen later verschenen nummer van „Modern Beekeeping" staat een met een zwarte rand omgeven bericht, dat de regering van de Verenigde Staten 12.000.000 pound donker gekleurde, sterk geurende honing (U.S.A. graad A) zal overnemen. Alleen partijen bij wagonlading. **Nederlandse imkers, past op uw zaak!** Ons land staat op de vierde plaats van het Marshall-plan.

In het Maartnummer deelde ik u mede, dat de bijenhouders in Amerika hun volken aan de zaadtelers gingen verhuren tegen een aandeel in de winst. In het reeds aangehaalde „American Beejournal" deelt een imker mede, dat hij voor het plaatsen van 105 volken op een veld rode klaver van 38 acre, een vergoeding kreeg aangeboden van een halve dollar per volk. Hij was hierop niet ingegaan en had liever een gokje gewaagd, namelijk de helft van het zaad, dat verkregen werd boven het gemiddelde. Zijn aandeel was ruim 615 dollar of $ 5.86 per volk.

Volgens een bericht in het „British Beejourual" 1948/2 werd verleden jaar in Engeland voor het plaatsen van bijenvolken in boomgaarden door de boeren van 2 tot 3 pound (ongeveer 20 tot 30 gulden) betaald, maar hiervoor werden sterke volken met veel vliegbijen geëist. Daar het voorjaar 1947 goed was, was de opbrengst voor een verhuur van 3 weken best, daar de imkers, die hun vak verstonden, nog een overschot van 35 pound hadden, met nog een 15 pound in de broedkamer.

Zullen de fruittelers onze bijen mettertijd kunnen missen? In het laatst genoemde blad slaakt de heer H. Potter de volgende verzuchting:

„Vroeger dacht ik, dat ik een expert was in de kunst om diverse planten te doen kruisen, maar nadat ik een boek gelezen heb van een man, op de hoogte van de Amerikaanse wetenschap, voel ik me een eeuw ten achter.

Hier volgt een deel van een gesprek met een Amerikaan:

Uw bestuiving is wonderbaarlijk, hoeveel bijenvolken houdt gij?

Bijen, lachte hij, we kunnen niet riskeren die dingen te houden, ze zijn te onzeker, de ingenieur moet er aan te pas komen. De moderne bestuiver blaast een warme luchtstroom over de bloesem, om de pollen in beweging te brengen en de afwisselende zuig- en blaas-beweging door de pijp van de machine zorgt er voor, dat het stuifmeel over de verschillende soorten verspreid wordt. Wij importeren onze pollen."

In de vragenrubriek van de „Scottish Beekeeper" vraagt een imker, van welke plant een door hem ingezonden monster honing afkomstig is. Hij heeft vijf volken en alleen één volk won in de maand Augustus deze honing. Buren hadden hem verteld, dat het heidehoning was, maar de vrager woont op een afstand van vijf tot zes kilometer van de naaste hei.

Volgens het antwoord was de honing grotendeels van heide afkomstig. Het mooie weer doet de bijen verder uitvliegen dan gewoonlijk. Waarom het ene volk wel en de andere niet deze honing haalde, is een nog onbeantwoorde vraag.*)

De wetenschappelijke naam van onze bij is Apis mellifera (honingdraagster) of Apis mellifica (honingmaakster). In wetenschappelijke kringen schijnt over deze twee namen nog wel eens strijd te zijn geweest. In Amerika is thans door de heren insecten-kundigen de naam Apis mellifica als de gebruikelijke aangewezen.

In de „Bienenvater" 1948 1 deelt een schrijver mede, dat in het Elsassisch Imkerblad, „l'Apiculture Alsacien" van 1946/8 mededeling wordt gedaan van een opmerkelijke ontdekking van de grote Duitse onderzoeker, Prof. Zander, die wel alle imkers zal interesseren.

Zander zou geconstateerd hebben, dat de verschillende bijenrassen de dracht tot zeer verschillende honing zouden omwerken. Zo bereidden inheemse bijen uit de nectar van inheemse planten een goudgele honing met groene weerschijn, terwijl de Kaukasische bijen daaruit een waterheldere honing voortbrachten. De heidebijen halen uit de heide een geleiachtige honing, die zich slecht laat slingeren, terwijl het product van de Kaukasiërs een honing is, die zonder meer geslingerd kan worden.

Ik vermoed, zegt de schrijver, dat deze belangrijke ontdekking nu zorgvuldig zal worden onderzocht. Men zal ook de waarde der verschillende honingsoorten bij dezelfde dracht moeten vaststellen en vergelijken. Indien het werkelijk mogelijk is, dat een bepaald ras een meer waardevolle honing produceert, dan zou met de rasverbetering hiermede rekening moeten worden gehouden. (Reeds vóór 1940 wist een imker, die een tijd aan het Instituut van Prof. Zander was werkzaam geweest, mij te vertellen, dat de Kaukasiërs de heidehoning slingerbaar opleverden, maar tot nog toe heb ik nog niet gelezen, dat men van deze eigenschap practisch nut heeft gehad.)

In „Modern Beekeeping" 1946/11 staat een artikel: „Verlokkend voor kinderen zowel als voor volwassenen". Het stuk handelt over een ontdekking van Dr. E. J. Dyce, hoogleraar in de bijenteelt aan de Cornel-Universiteit. Deze geleerde wist, toen hij nog student in de landbouwkunde was, van honing een zeer gewild broodsmeersel te maken.

Uit dit artikel het volgende:

„Daar fijn gekorrelde honing beter smaakt en daar millioenen ponden honing bederven, nadat zij voor de handel verpakt zijn, kwam Dr. Dyce naar de Cornel-Universiteit om dit probleem te onderzoeken. Na ruim 2000 proefnemingen was Dyce aangenaam verrast de methode te vinden, waardoor honing in de smaakvolle gekristalliseerde toestand werd gebracht.

Het smeersel ontstaat door een natuurkundig proces, waardoor honing gemengd wordt tot een kwaliteit met vaste geur, kleur en vochtgehalte. Het is matig verwarmd om de gisten te vernietigen, die de aanleiding zijn van het bederven van de honing, maar hierdoor verliest het toch niet de natuurlijke geuren. Er worden fijne kristallen gevormd, waardoor het product als boter uitsmeert en van dezelfde structuur is.

Het Dyce-proces werd verbeterd en bleek een ware ontdekking te zijn. Dyce vroeg patent aan, dat hij aan het Fonds voor Onderzoekingen van de Universiteit schonk. De opbrengst van de op deze wijze verpakte honing komt ten bate van verder onderzoek in de afdeling bijenteelt van genoemde Hogeschool.

De eerste handelsonderneming, die het proces toepaste, bracht het in de handel onder de soortnaam „Honispread" (honingsmeersel).

Dyce zegt, dat een groot gedeelte van het publiek dit product verkiest en de onderneming verpakt ongeveer 3½ millioen pound per jaar. De omzet van andere firma's is 8 à 10 millioen pound en zij verwachten in de naaste toekomst deze hoeveelheid te kunnen verdriedubbelen.

Honi-spread wordt in papieren bekers van één pound verkocht, alsmede in aantrekkelijk bedrukte blikken van 2 en 4 pound, verder in emmertjes van 40 en 60 pound en vaatjes van 160 pound.

Bijenhouders over het gehele land zeggen, dat het Dyce-proces de grootste vooruitgang op ons gebied in de laatste eeuw is en verwacht wordt, dat het een omwenteling op de honingmarkt zal brengen."

In hetzelfde blad en wel het Januari-nummer van dit jaar schrijft de redacteur een artikel: I saw ik work (ik heb het zelf gezien). Het artikel gaat over een bijenhouder, Owen Clay te Hudson, Indiana; deze imkert dertig jaar en heeft 600 volken. In de tijd, dat bijenhouden nog niet winstgevend was, wilde Owen zijn bedrijf uitbreiden, maar had geen geld hiervoor. Hij vond een besparing door 8 ramen in een 10-raams honingkamer te plaatsen. Hij had succes, de dikke raten waren gemakkelijker te ontzegelen en de moer kwam niet in zo'n honingkamer. Owen heeft lang nagedacht hoe de gehele honingkamer in één keer te slingeren. In 1929 had hij het voor elkaar en spijkerde de ramen in de honingkamer vast en maakte een speciale slinger. Hij kon een honingkamer in 1½ minuut ontzegelen, maar had tien minuten nodig om deze te slingeren; de snelheid van de slinger werd vergroot. De honingkamer met de vastgespijkerde ramen ging dus geheel in de slinger en om het slingeren geheel afdoende te maken, werd de onderkant der ramen, die naar de as van de slinger gericht was, met een klamp naar elkander gebracht. Verder rusten de oren der ramen op een rubber strook, zodat ze gemakkelijk naar elkander gebogen konden worden. Door een hartkwaal moest Owen zich ontzien en vond toen, dat het niet nodig was, bij het geven van een nieuwe honingkamer, dat deze direct op de broedkamer kwam; deze kon evengoed bovenop geplaatst worden. Verder verminderde hij het aantal ramen in de honingkamers nog tot zeven stuks (in een 10-raams kast), hetgeen het ontzegelen zeer gemakkelijk maakt en geen aanleiding was tot ongeregelde ratenbouw.

De redacteur beëindigt zijn artikel: „Misschien zullen enige wetten zich tegen het vastzetten der ramen verzetten." (In verschillende staten in de V.S. is vaste bouw namelijk verboden.)

Het embleem van de Amerikaanse staat Utah is een bijenkorf. De stichter van de Orde der Mormonen, Bugham Young, wilde dat zijn volgelingen, gelijk de bijen, de ijver en spaarzaamheid zouden beoefenen. Zij namen daarom de korf als symbool, dit werd later door de staat Utah, waarin zij woonden, overgenomen (American Beejournal 1948/2).

*) Noot Red. Een zelfde geval maakten wij in 1926 mee. Een achtergebleven volk vloog zich op de heide, die minstens 6 km. verder gelegen was, vet.

Ingevolge Papiertoewijzing B. P. P., verschijnt deze uitgave per maand en is de omvang van dit nummer 16 pagina's, formaat 20 x 27½ cm.

FEEKA FEITEN

Ondanks de nog steeds stijgende verkoop Feeka-kasten uit voorraad leverbaar.

*

Thans in voorraad **kast 504**, enkele broedkamer, honingkamer, separator, reisraam, zinken dak zonder ramen f 36.—.
Een langoor kast, die toch de belangrijkste voordelen der Feeka-kast bezit. Andere samenstellingen op aanvrage.

*

Met vriendelijke imkersgroeten, hoogachtend:

FEEKA HANDELSONDERNEMING
DUINWEG 4 — SOEST — TELEFOON 2415

LET OP HET VOORDELIGSTE ADRES!

Bijenstand Hartelust - Magazijn v. Imkersartikelen
W. J. HARTSTRA - Jubbega (Fr.) - Giro 489285

Wij kunnen u uit voorraad leveren: **Simplexkasten,** dakbedekking van zwaar zink, eenmaal geverfd, compleet met 2 broedkamers, ramen en blikjes, f 31.75. **Afstandblikjes,** per 100 f 2.—. Zwarte **vizieren,** slechts 35 cent. Boxlederen **handschoenen,** met lange mouwen, per paar f 8.50; splitlederen f 6.—. **Berokers,** van koper, prima, f 11.—. De heer W. v. V. te O. schrijft ons: De koperen beroker die ik van u heb ontvangen, is veel mooier en duurzamer. **Bijenvegers** f 2.—. Jute **korfdoeken** 50 cent. **Handkolbtoestellen** f 20.—. **Vaseline** f 1.75 per kg. - **Wij zijn kopers van uw nieuwe oogst honing.** Emballage beschikbaar. - **Te koop gevraagd: ruwe en zuivere was.**

Bijenhouders

Wenst U eerste klas materiaal, doe dan Uw bestelling bij de zaak van vertrouwen

HET BIJENHUIS, WAGENINGEN

TELEFOON 2863 **Het adres van kwaliteitsartikelen!**

FIRMA HANS MATTHES TE BREUKELEN
(telefoon no. 25)
VRAAGT TE KOOP
SLINGERHONING OOGST 1948
CONTANTE BETALING

Bijenstand „Klabofia" - Voorst

Uw adres voor het **verwerken van ruwe raat en zuivere was** tot kunstraat. Tevens **imkersartikelen.** Te koop **gevraagd:** Slingerhoning, ruwe raat en zuivere was.

Bijenstand „De Bij" Breukelen

BIJENVOLKEN, ZWERMEN
BIJENKASTEN EN KORVEN
IMKERSBENODIGDHEDEN

FIRMA HANS MATTHES, Breukelen, telefoon 25

N.V. BIJENSTAND „MELLONA"

Telefoon 8225 - K 2560
voorheen J. DE MEZA - SANTPOORT

Het oude en vertrouwde adres!
ALLES VOOR DE BIJENTEELT
Bestelt tijdig Uw zwermen en Uw oogstmateriaal!
Ons „Mellona"-nieuws voorjaar 1948 is verschenen
Op aanvraag schrijven wij U gaarne in voor het regelmatig toezenden van dit „Mellona"-Nieuws

BIJENWONINGEN
GEREEDSCHAPPEN
BIJENVOLKEN

Uitgave: Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland. — Druk: „De Phoenix", Goes.